

Nr. 61
mei-juni-juli
2011

Nieuwsbrief van het STEUNPUNT
INDUSTRIEEL en WETENSCHAPPELIJK
ERFGOED vzw

ISSN 1379-0420

1

2

3

- 1. Brouwerij Inbev (Stella Artois)
- 2. Ateliers Bonte
- 3. "Entrepot" Douanegebouw

Sferbeelden project "Fotografie en industrieel erfgoed in Noord-Brabant en Vlaams-Brabant" i.s.m. BRIE, Leuven, 8 april 2011.

Foto's Lore Boogaerts

Redactieadres: SIWE vzw - Stapelhuisstraat 15 – 3000 Leuven. Tel.: 016.584342
 e-mail: info@siwe.be Website: www.siwe.be Verschijnt tweemaandelijks.
 Verantwoordelijke uitgever: Patrick Viaene – Land van Waaslaan 156 – 9040 Gent.
 Redactie: P. Viaene, m.m.v.: L. Boogaerts, R. Engels en K. Haustraete
 Eindredactie: het SIWE-team / Vormgeving: Alex Baerts / Druk: Theo Veugelen, Lubbeek
 Afgiftekantoor: 3360 Bierbeek – erkenningsnr.: P209286 – PB nummer: BC1608

VOORWOORD

Terwijl onze leden en tal van andere belangstellenden het SIWE-Magazine 49-50 "Vijftien jaar SIWE-publicaties" in de brievenbus krijgen (of net kregen), verschijnt deze Nieuwsbrief nr. 61. SIWE vzw gaat dus door met zijn periodieke publicaties...

Oprechte dank overigens aan al degenen - zowel organisaties als personen - die reageerden op onze oproep in vorige nieuwsbrief om zich als geïnteresseerden - overnemers van één of meer collectieobjecten te melden. We behandelen heden deze vele aanvragen en de toewijzing van de objecten en boeken. SIWE is ervan overtuigd daarmee een aanvaardbare oplossing te hebben uitgedokterd om ervoor een toekomst te garanderen, met name de zo goed mogelijke bewaring van de belangrijkste collectiestukken (en ook van vele minder in het oog springende objecten).

Het voorjaar is voor veel verenigingen een tijd van publieksactiviteiten, van uitstappen en studiedagen. Bij SIWE is het niet anders: de eerstvolgende SIWE - studiedag (27 mei 2011) handelt over de nijpende nood aan voldoende en aangepaste depotruimten. Het is een oud zeer. Naast SIWE kunnen ook veel andere actievelingen, verenigingen, private verzamelaars en musea-beheerders uit onze sector hierover meespreken. U leest meer over deze studiedag in de rubriek "Komende activiteiten".

Suggesties van onze lezers in verband met nieuwe SIWE-activiteiten, opgave van IWE-erfgoednieuws, boeiende nieuwe publicaties over industrieel erfgoed: dit alles is steeds welkom op ons adres en wordt ten zeerste gewaardeerd.

Ik wens u in naam van SIWE veel leesgenot!

Patrick VIAENE
voorzitter SIWE vzw

INHOUD

Voorwoord.....	2
Verslag van enkele recente activiteiten...	3
Komende activiteiten.....	6
Oproepen.....	14
Erfgoednieuws uit de regio's.....	15
Internationaal nieuws.....	40
Uitvindingen en uitvinders.....	51
Onder de leeslamp	53
Besprekingen publicaties.....	58

VERSLAG VAN EEN AANTAL RECENTE SIWE-ACTIVITEITEN

DE SIWE-OMGEVINGSANALYSE “INDUSTRIEEL EN WETENSCHAPPELIJK ERFGOED” BLIJFT RAAD- PLEEGBAAR OP WWW.SIWE.BE *(Ter herinnering)*

SIWE bouwde een uitgebreide database uit omtrent het werkveld van het industrieel en wetenschappelijk erfgoed in Vlaanderen en Brussel. In 2010 werd dit bestand grondig geactualiseerd.

Uit de verzamelde gegevens en de ervaring met het werkveld werd een “SWOT-analyse” opgemaakt (die sterkten en zwakten, kansen en bedreigingen in de sector omschrijft) en op basis waarvan de noden en behoeften van de IWE-sector konden worden afgeleid. Op basis daarvan zal SIWE gerichte acties ondernemen in 2011. De depotproblematiek en het (gebrek aan) beleid omtrent het behoud, de instand-

houding en de ontsluiting van dit erfgoed zullen prioritair aan bod komen. Alle suggesties in verband met de acties die wij hieromtrent willen organiseren zijn intussen welkom. Zie www.siwe.be/file/uitgave/Omgevingsanalyse.pdf.

Donderdag 24 maart 2011: (voor de effectieve leden) ALGEMENE VERGADERING LENTE 2011

Foto Simon Bradley
The Telegraph

Op donderdag 24 maart 2011 werden de Effectieve Leden van SIWE vzw uitgenodigd om in het Cultureel centrum van Leuven deel te nemen aan de Algemene Vergadering lente 2011. Het jaarverslag 2010 en bijhorend financieel jaarverslag werden voorgesteld.

Na een gesprek over de actuele werking en verdere perspectieven van de vereniging volgde de projectie van een film over de bouw-, gebruiksgeschiedenis en partiële maar respectvolle restauratiewerken aan het *Saint-Pancras Station* te Londen.

Zaterdag 19 Maart, 26 maart en 2 april 2011: “SPOREN IN DE GENTSE HAVEN”

“Sporen in de Gentse haven”, is een project dat op zoek gaat naar het industriële verleden en heden van de actieve haven van Gent. Het vormingsprogramma werd georganiseerd door Vormingplus Gent-Eeklo en hierin participeerde SIWE. Er was ook samenwerking met de stad Gent (Dienst Stedelijke Vernieuwing & Gebiedsgerichte Werking). Helaas diende de reeks activiteiten uitgesteld te worden wegens een te klein aantal inschrijvingen. We houden u op de hoogte wanneer “Sporen in de Gentse haven” opnieuw wordt geprogrammeerd.

Vrijdag 8 april 2011: FOTOGRAFIE EN INDUSTRIEEL ERFGOED TE LEUVEN

In samenwerking met BrIE (“Brabants Industrieel Erfgoed”) begeleidde een schare SIWE-vrijwilligers o.l.v. trefpuntcoördinator Lore Boogaerts een aantal fotografen uit het Leuvense en (vooral) uit het Noord-Brabantse 's Hertogenbosch (Den Bosch) doorheen Leuven. Op verschillende erfgoed sites, bedrijven en collecties (waaronder Bonte Ateliers -sinds 1906 gevestigd op de Diestsevest-, de NMBS-Museumbewaarplaats, brouwerij Inbev, het Douane-entrepot) realiseerden deze fotografen binnen het tijdsbestek van één dag diverse fotografische reportages. Het resultaat zal u binnen afzienbare tijd kunnen bekijken in een film, die in opdracht van SIWE gemaakt werd over deze actie en die binnenkort op de SIWE-website zal kunnen bekeken worden.

Museumbewaarplaats NMBS Foto L.B.

Doel van deze actie was om via creatieve weg tot een originele vorm van uitwisseling te komen over industrieel erfgoed, waarbij de deelnemers, afkomstig uit de twee Brabantse “zustersteden” Leuven en Den Bosch, hun ervaringen vertelden. De fotografiedag van 8 april 2011 was een vervolg op een eerste fotografiedag, die als “luik één” van dit project in november 2010 plaats vond in Den Bosch.

Alles verliep in goede banen door een nauwgezette voorbereiding, de vlotte samenwerking met BrIE en het organisatietalent en de inzet van de SIWE-vrijwilligers. In het bijzonder dank aan de externe vrijwilligers (o.m. gewezen medewerkers van Douane & accijnzen) en aan de zaakvoerder en het personeel van Bonte Ateliers, die zo vriendelijk waren om ons over hun (bijzonder fotogenieke) werkplaats en hun werkzaamheden uitleg te geven.

Maandag 18 april 2011: DE HAVEN VAN BRUSSEL, ONTWIKKELING EN ERFGOED

SIWE werkte mee aan de Studiedag van ICOMOS-Vlaanderen en ICOMOS Wallonië die beide verenigingen samen organiseerden op 18 april. De voorziene plaats van het gebeuren waren de Sint-Gorikshallen (Sint-Goriksplein) te Brussel. Patrick Viaene (SIWE vzw) bereidde hiervoor een geïllustreerde voordracht voor over aspecten van de havenontwikkeling van Brussel en typische erfgoedelementen van deze vrij onbekende haven.

Door manke afspraken (vooral -naar verluidt- door een gebrek aan medewerking en door niet naleving van gemaakte afspraken vanwege ICOMOS-Wallonië) werd deze activiteit buiten onze wil en verantwoordelijkheid voor onbepaalde tijd uitgesteld. Deze SIWE-voordracht over de Brusselse havengeschiedenis en –erfgoed kan echter (na afspraak) gelijk waar en wanneer gebracht worden. De integrale (geïllustreerde) tekst mag u de volgende editie van SIWE-Magazine (in principe in de nazomerperiode) verwachten.

Dinsdag 26 april en 3 mei 2011: LUBBEEK: CURSUS INDUSTRIEEL ERFGOED

In opdracht van Vormingplus Oost-Brabant werkte SIWE een degelijke intro-cursus uit omtrent industrieel erfgoed. Op het moment van de redactie loopt de cursus nog, maar de krachtlijnen ervan kunnen we als volgt formuleren: Wat is industrieel erfgoed? Welke plaats en betekenis heeft dit patrimonium in onze cultuur? Wat en hoe kan behouden worden? Hoe presenteert je dit erfgoed naar het grote publiek? Waar kunnen vrijwilligers in de sector industrieel erfgoed terecht? Op deze en andere vragen werden kernachtige antwoorden geformuleerd, vooral via het belichten van voorbeelden uit de praktijk, zie o.a. onderstaande dia's uit powerpoint presentatie A.B..

Cursus Inleiding industriële archeologie	1.2. Bergmolen
<p>1. 1. Wind- en watermolens</p> <p>2. 2. Bruggen</p> <p>3. 3. Scheepslijften</p> <p>4. 4. Spoorwegen</p> 	<p>E Broekstr. 29 Glabbeek (Lubbeek)</p> <p>E Bergmolen zonder gevucht</p> <p>D Deze stenen bergmolen werd c opgericht in 1864 door Jan S Steers.</p> <p>S Sinds 1919 eigendom van de n molenaarsfamilie Moine, t thans: Jozef Pierlet - Denise M Moine.</p> <p>D De molen verloor zijn g gevucht in 1921. In de romp is nog een intacte elektrische n maalderij aanwezig, die nu b buiten gebruik is.</p>

KOMENDE SIWE-ACTIVITEITEN

SEMI-PERMANENTE SIWE-TENTOONSTELLING “HET ZUIDERPERSHUIS EN DE VIER ELEMENTEN”

IN HET ZUIDERPERSHUIS, WAALSEKAAI 14, ANTWERPEN *Ter herhaling*

Deze tentoonstelling kadert in het streven van de vzw Zuiderpershuis en het Wereldculturencentrum om het industrieel patrimonium van het Zuiderpershuis op permanente wijze onder de publieke aandacht te brengen. Reeds diverse

groepen en talrijke individuele bezoekers vonden intussen de weg naar de SIWE-tentoonstelling over dit uniek industrieel monument.

Voor het bezoek aan deze tentoonstelling werden door SIWE in samenwerking met het Zuiderpershuis vzw diverse formules uitgewerkt. Beleg, indien je in groep komt, een afspraak op telefoon 03/242.81.11 (contactpersonen: Barbara Porteman en Francine Smeyers). Ook individueel bezoek blijft mogelijk. De tentoonstelling staat momenteel opgesteld in de zaal boven het Foyer. Toegang gratis. Zie ook www.zuiderpershuis.be.

“20 X GENIAAL”, DE PEDAGOGISCHE KOFFERTENTONSTELLING VAN SIWE OVER INGENIEURSERFGOED, GEREALISEERD I.S.M. MOOSS, BLIJFT UITLEENBAAR. *Ter herhaling*

20 X GENIAAL is een koffertentoonstelling, in opdracht van SIWE uitgewerkt en vormgegeven door Mooss vzw, een organisatie voor actieve kunst- en erfgoededucatie (www.mooss.org). Jongeren kunnen hiermee met twintig Belgische ingenieurs uit verschillende vakgebieden en met hun belangrijkste verwezenlijkingen kennismaken. Aldus krijgt de SIWE-publicatie van einde 2009 “Ingenieurs en hun erfgoed” een bijzonder verlengstuk naar de jongeren, meer bepaald de derde graad ASO of TSO.

Deze leeftijdsgroep kijkt (net als de ingenieurs) vooral naar de toekomst. Boodschap van onze koffertentoonstelling is dat het heden en de invloed van actuele beslissingen op de toekomst best kunnen begrepen worden door enige kennis en begrip over voorbij ontwikkelingen en ontdekkingen. Het verleden van industrie en technologie kennen levert dus een meerwaarde en verrijking op. De uitvoering van de activiteiten, gekoppeld aan de tentoonstelling nemen ongeveer 2 lessen in beslag, men leest hierover meer op de SIWE-website www.siwe.be.

Zondag 1 mei 2011: ERFGOEDDAG MET SIWE-PROGRAMMA TE LEUVEN OMTRENT HET THEMA 'ARMOE TROEF'

SIWE voorziet voor de Erfgoeddag 2011 een speciaal programma, bestaande uit twee voordrachten (om 10 uur en 14 uur) door Patrick Viaene, die zullen gehouden worden in het Leuvense stadhuis. De titel is: "**Recht op wonen vroeger en nu**" en (aansluitend op de voordrachten) twee fietstochten (o.l.v. Robin Engels) omtrent "**Sociaal Wonen vroeger en nu te Leuven**".

Doel is om na het brede verhaal van de woonproblematiek (in het industrieel tijdperk) over te gaan tot een verkenning van wooncultuur binnen oude en recente voorbeelden van volkswoningbouw en sociale woningbouw in Leuven. Ook de stem van de bewoners en een aantal bewonerscomités, vooraf bevestigd door SIWE, komen aan bod.

Kom naar de voordrachten en breng uw eigen fiets mee. Vooraf inschrijven via een mail naar info@siwe.be dringend aanbevolen. Het aantal deelnemers is beperkt.

Donderdag 12 mei 2011, 20.00 uur: GEÏLLUSTREERDE VOORDRACHT "HET RODE OEUVER VAN FERDINAND DIERKENS"

In samenwerking met het Masereelfonds en het Vermeylenfonds brengt SIWE een uitgebreide lezing over het leven en werk van architect **Ferdinand Dierkens (1856-1936)**, ontwerper van talrijke gebouwen voor de Gentse socialistische beweging. De realisaties van deze bouwmeester ademen het enthousiasme en elan van de jonge sociale beweging uit, maar illustreren tegelijk het achterna hinken van pompeuze burgerlijke bouwstijlen. Plaats van het gebeuren is een auditorium in het "Geuzenhuis" aan de Kantienberg (nabij het Sint-Pietersplein) te Gent. Er is ook een vragenronde voorzien na de voordracht, waarbij het de bedoeling is nader in te gaan op de complexe relatie tussen bouwen en ideologie, tussen architectuur en politiek.

Zie ook: www.masereelfonds.be / Reserveren aanbevolen via gent@masereelfonds.be.

Zaterdag 14 mei 2011: STUDIEUITSTAP "INDUSTRIEEL ERFGOED IN BERGEN-OP-ZOOM"

Op zaterdag 14 mei 2011 brengt SIWE een bezoek aan Bergen-op-Zoom, gelegen op 35 km ten noorden van Antwerpen. Een plaatselijke werkgroep (*Stichting Industrieel Erfgoed Bergen op Zoom*) publiceerde in 2009 jaar over het industrieel verleden en erfgoed van deze kleine stad een monumentaal boekwerk "**Bergen op Stoom**". Eén der auteurs van dat boek, maar ook andere contactpersonen waaronder de fysieke geograaf *Kasper Gort* (onder meer betrokken bij de restauratie van de monumentale watertoren in Bergen) leiden de groep deelnemers rond langs diverse monumenten en belichten de collecties

van het Markiezenhof. Ze geven uitleg bij een als woonhuis gerestaureerde getijdenmolen en bij een als kunstenaarsatelier en woning herbestemde watertoren. Ook wordt commentaar verstrekt bij een uniek afvalwaterafvoersysteem, bij een voormalige suikerfabriek die nu wordt verbouwd tot winkelcentrum, bij een kinderspeelplaats onder Polonceauspanten, en nog veel meer. Het wordt ongetwijfeld een interessante en gevarieerde dag met veel uitwisseling van inzichten, netwerking en gelegenheid tot het leggen van nieuwe contacten. Dank bij voorbaat aan al onze Nederlandse vrienden voor hun gewaardeerde medewerking.

Praktisch:

- De deelname is gratis voor SIWE-leden. Voor andere deelnemers is de prijs beperkt tot de toegangsgelden ter plaatse, in totaal ca. 7.50 €.
- Er wordt samen geluncht in het stadscentrum: deelnemers betalen ter plaatse hun verbruik, de prijzen zijn democratisch.
- Inschrijven voor deze activiteit is om praktische redenen verplicht. Dit kan tot uiterlijk 12 mei, dit is twee dagen voor de uitstap, door een mail naar paiviaene@hotmail.com én naar info@siwe.be. Geef ook zeker op of u met de wagen komt of met de trein, dit in verband met carpooling in de namiddag!
- **Plaats van samenkomst: verzamelen om 10.50 uur op de GROTE MARKT voor het Stadhuis, om 11.00 uur stipt start de rondleiding !.**

Voor wie met de **trein komt: de Grote Markt ligt op een kleine 15 minuten wandelen van het station Bergen-op-Zoom. Volg te voet volgend traject: Stationsstraat, Wouwsestraat, Zuivelstraat, Grote Markt !

Voor wie met de **auto komt, let op: overal in het centrum geldt betalend parkeren. Daarom stelt SIWE voor om te gratis te parkeren een eind buiten het centrum, namelijk tegen de supermarkt aan de Antwerpsestraatweg, juist tegenover de Koningin Emmastraat (wijk “het fort”). De Antwerpsestraatweg is de oude invalsweg vanuit Antwerpen.

Om 10.20 uur **stipt** wandelt SIWE-voorzitter Patrick Viaene vanaf dit parkeerpleintje naar de Grote Markt !

Het voormiddagprogramma is dus te voet, het namiddagprogramma deels te voet, deels “carpoolend”.

Vrijdag 27 mei 2011 te IZEGEM SIWE-STUDIEDAG: “EEN PLEK VOOR INDUSTRIEEL ERFGOED: OMTRENT DEPOTBELEID EN -PROBLEMATIEK IN VLAANDEREN”

Uit de “Omgevingsanalyse Industrieel erfgoed in Vlaanderen” van SIWE bleek dat aangepaste depots voor het redden en duurzaam bewaren van industrieel erfgoed een prioritaire nood vormt. Omtrent deze problematiek organiseert SIWE op vrijdag 27 mei 2011 in Izegem een volledige studiedag. Start om 10 uur stipt in het Nationaal Borstelmuseum, Baron de Pélichystraat 3 te 8870 Izegem. De locatie ligt op 8 minuten wandelen van het station Izegem. Meer praktische informatie omtrent dit gratis bij te wonen gebeuren, waarvoor u zich dient in te schrijven via info@siwe.be, kan u vinden op www.siwe.be.

Het programma is op volgende blz. aangegeven, hieronder foto's van drie musea in Izegem: Borstel-, Schoeisel- en Stoommachinemuseum uit .
<http://www.musea.izegem.be/ned/borstelmuseum.asp> .

Programma SIWE-Studiedag Depotbeleid Vrijdag 27 mei 2011

VOORMIDDAG: Schets van de problematiek aan de hand van casestudies uit de regio.

- 9.30 – 10.00 uur: Onthaal van de deelnemers in het Nationaal Borstelmuseum, Baron de Pélichystraat 3 te 8870 Izegem.
- 10.00-10.15 uur: Verwelkoming en inleiding door de organisatoren.
- 10.15-10.45 uur: Lies Buyse: Casestudie – de depotproblematiek in het *Vlasmuseum* te Kortrijk.
- 10.50-11.20 uur: Livia Snauwaert en Annelies Anseeuw (*Provincie West-Vlaanderen*): Regionale depotwerking & voorstellen nieuwe depotcoördinator regio Kortrijk.
- 11.25-11.55 uur: Hilde Colpaert: Depot en depotwerking van de *Stedelijke Musea Izegem*.
- 12.00-12.30 uur: Rondleiding in het depot van de *Stedelijke Musea Izegem*.
- 12.30-13.15 uur: Broodjeslunch

NAMIDDAG: Depotwerking in andere regio's en initiatieven vanuit de sector, voorbeelden uit de praktijk.

- 13.15-13.40 uur: Roel De Ceulaer & Frank Herman: Regionale depotwerking in de Provincie Antwerpen.
- 13.40-14.05 uur: Ann Van Nieuwenhuysse & Pieter Neirinckx : Samenwerkingsverbanden MIAT (o.m. drukkerij-erfgoed in Vlaanderen).
- 14.10-14.40 uur: Luc Strobbe : Drukkerijcollectie en zijn ervaring in het samenwerkingsverband.
- 15.00-16.00 uur: Geleid bezoek aan het Drukkerijmuseum Strobbe.
- 16.00-17.00 uur: Afsluitende drink.

Zondag 26 juni 2011: UITSTAP “AMBACHTELIJK EN INDUSTRIEEL ERFGOED IN DE REGIO HEIST-OP-DEN-BERG”

Doel van deze uitstap is een verkenning van diverse erfgoedsites en collecties ambachtelijk en industrieel erfgoed in en om Heist-op-den-Berg. De uitstap wil aantonen dat ook buiten de stedelijke gebieden in Vlaanderen heel wat te zien en te beleven valt omtrent dit erfgoed!

Op het programma staan volgende bezoeken:

- Bezoek aan het **Heem- en Radiomuseum** van Heist-op-den-Berg;
- Bezoek aan de **watertoren** in het Bergbos (met uitkijkpunt op 71 meter boven de zeespiegel);
- Bezoek aan de **Kaastroomolen** te Heist-o-d-Berg, een unieke houten windmolen; interieurbezoek van de molen in werking;
- Bezoek aan **Museumcafé De Wimpe** te Herenthout (met collectie houtbewerkinggereedschappen);
- Bezoek aan het **Heemmuseum Het Molenijzer** te Putte.

Praktische afspraken:

We spreken af om 13u45 stipt aan het station van Heist-op-den-Berg. Om veel te zien in de loop van één ruime namiddag wordt gekozen voor de **carpool-formule**. Doel is dat wie met de trein komt de gelegenheid heeft mee te rijden naar de locaties samen met wie per auto komt. **Vooraf inschrijven is om organisatorische reden verplicht!** Inschrijven gebeurt via een mailtje met **naam, adres, gsm, aantal deelnemers, opgave van vervoermiddel (trein of auto)** waarmee je komt. De mail moet gestuurd worden (uiterlijk op vrijdag 24 juni) naar paiviaene@hotmail.com.

Deelname is gratis voor SIWE-leden, andere deelnemers betalen waar ze gevraagd worden hun eigen entreegelden. Einde voorzien rond 18.00 uur. Meer informatie via 0474/25.85.86.

Radiomuseum

Kaastroomolen

De Wimpe

Watertoren

Foto's AB

Juli 2011 : ZOMERCURSUS EN UITSTAPPEN INDUSTRIËLE ARCHEOLOGIE. ORGANISATIE: AMARANT vzw IN SAMENWERKING MET SIWE vzw.

Deze cursus “Industriële archeologie” vindt plaats in Antwerpen (in het Museum voor Hedendaagse Kunst MuHKA) op donderdag 7 en vrijdag 8 juli 2011. Deze cursus wordt gevolgd door twee uitstappen, één in Antwerpen (zaterdag 9 juli 2011) en één in Brussel (zaterdag 16 juli 2011). Op de cursus en de uitstappen kan apart ingeschreven worden (zie verder).

DE CURSUS:

De cursus omvat vier lesmomenten waarin op een kernachtige manier aandacht wordt gegeven aan het onroerend, roerend en immaterieel industrieel en technologisch erfgoed. Er zal geantwoord worden op diverse kernvragen: waar, wanneer en hoe ontstond de industriële archeologie? Hoe ontwikkelde zich deze dynamische onderzoek- en erfgoedsector? Wat is het verschil in aanpak in de verschillende landen en regio's? Welke zijn de grote uitdagingen van de “industriële archeologie” in de 21ste eeuw? De lessen worden geïllustreerd met diverse ‘powerpoints’ en documentaire filmfragmenten. Alle deelnemers ontvangen bovendien een syllabus.

DE UITSTAPPEN:

Zaterdag 9 juli 2011 : DE OUDE HAVEN VAN ANTWERPEN

De oude haven van Antwerpen is één der rijkste van de wereld op het gebied van industrieel en technisch erfgoed. Vele deskundigen uit het buitenland zijn sprakeloos van bewondering wanneer zij dit erfgoed zien. Toch blijft dit uniek erfgoedlandschap nog erg onbekend in eigen land en regio. De wandeling door de oude haven van Antwerpen beoogt dan ook in situ een aantal van de highlights te verkennen.

De wandeling vertrekt aan het oudste pakhuis van de haven, het Hessenhuis, deel uitmakend van de Nieuwstad. Deze wijk werd in de 16de eeuw aangelegd onder impuls van Gilbert Van Schoonbeke. Een andere belangrijk relict van de omgeving is het Brouwershuis, vanwaar rein water geleid werd naar de talrijke brouwerijen in de buurt. Typisch 19de eeuws is dan weer de schaal van het Sint-Felixpakhuis, omgevormd tot Stadarchief en horecabedrijf. De kranen van dit voormalig pakhuis werden aangedreven door een waterkrachtcentrale, die - u zal dit merken tijdens de wandeling - gelukkig als gebouw overeind is gebleven.

Na de verkenning van de oudste dokken voert de wandeling naar het

legendarische Eilandje met de rederij Red Star Line - heden volop in restauratie -, de Montevideomagazijnen, de omgeving van het Kattendijkdok en -sluis, alsook de unieke 19de eeuwse Droogdokkensite. Na een transfer per stadsbus naar de vroegere Zuiderdokken wordt het Zuiderpershuis bezocht, het best bewaarde exemplaar van de stad, dat fasegewijs herbestemd werd tot een zeer attractief kunstencentrum.

Zaterdag 16 juli 2011: DE OUDE HAVEN EN KANALEN VAN BRUSSEL

Deze wandeling wil de aandacht trekken op de boeiende sporen die de havenactiviteiten nalieten in de Brusselse vijfhoek en de aanpalende westelijke en noordelijke wijken. Vanaf de Sint-Goriksmarkthal is de oude loop van de Zenne, waarlangs talrijke watermolens lagen, makkelijk aanwijsbaar en liet tot op vandaag sporen na in het stadsbeeld. De oude havendokken en "vismèt" zijn verdwenen maar er getuigen talrijke, weinig bekende relictten van de vroegere havenactiviteit.

De wandeling focust op de unieke plaats die Brussel bekleedt op het gebied van het herbestemmen van pakhuizen en andere nijverheidsgebouwen. We verkennen dan ook de fabriekswijk en - aan de overkant van het kanaal van Charleroi gelegen - het oudste deel van Molenbeek, ook bekend als 'klein Belgisch Manchester'. Een bezoek aan de site van de vroegere bronsfabriek Compagnie des Bronzes, heden omgevormd als industrieel museum La Fonderie, maakt dit nog duidelijker.

Tenslotte vervolgt de tocht in noordelijke richting (Maritieme wijk) en wordt afgesloten met een verkenning van de vroegere haven- en transportpool Thurn en Taxis, dat mogelijks voorgedragen wordt voor een vermelding in de Unesco Lijst van het Werelderfgoed.

PRAKTISCH:

AMARANT heeft de organisatorische leiding van deze activiteiten: het programma van de cursus, alsook alle organisatorische en praktische informatie in verband met inschrijvingen en deelnameprijs, kan men vanaf medio mei vinden op de website www.amarant.be (telefoon: 070/233.048). E-mail voor inschrijving cursus : cursussen@amarant.be / E-mail voor inschrijving uitstappen : ronduit@amarant.be .

O P R O E P E N

S.O.S. KACHELFABRIEK GODIN TE BRUSSEL

We hebben reeds herhaaldelijk bericht over de reddingsactie van deze unieke site, ondersteund door de Koninklijke Commissie van Monumenten en Landschappen en een aantal Brusselse verenigingen. Zie hiervoor :

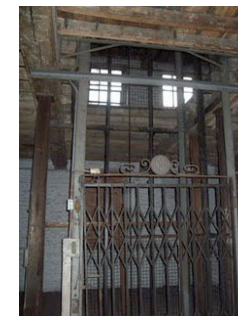
<http://godinlaeken.blogspot.com> , waaruit deze foto's;

<http://www.petitionspatrimoine.be/node/56> en

<http://www.familistere.com/site/index.php> .

kelders

goederenlift

De "familistère Godin" (enig wooncomplex voor werknemers in België) langs het Kanaal van Brussel naar Willebroek is beschermd en zal opnieuw een woonfunctie krijgen. Ook het unieke achtergelegen magazijn, een 'indiennerie' uit 1829, die

Godin hergebruikte, zou behouden blijven. Maar het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest heeft geen oren naar het pleidooi van de erfgoedsector, aangevoerd door Guido Vanderhulst, om het GEHEEL van de site (dus ook de lage fabrieksgebouwen links en achter de familistère) te behouden. De druk van projectontwikkelaars om op de site (Werkhuizenlaan, juist tegenover het Koninklijk domein van Laken) een waanzinnig shoppingcentrum neer te zetten, is blijkbaar groot voor de politiciers. Het algemeen belang dreigt eens te meer op het achterplan te worden gedrongen.

Raadpleeg bovenstaande sites, mocht u nog niet overtuigd zijn van het belang om de site Godin INTEGRaal te behouden en zinvol te herbestemmen. Steun de strijd voor het behoud in deze cruciale maanden en stuur nu een mail naar gvanderhulst@skynet.be

SAVE PHILLIS WHEATLEY ELEMENTARY SCHOOL !

Zo luidt de noodkreet, gelanceerd door DOCOMOMO US/Louisiana. De Phillis Wheatley school te New Orleans (USA) is een belangrijk relict van de modernistische scholenbouw. De constructie wordt nu bedreigd met afbraak. Lees meer op volgende website en vindt daar een digitale petitielijst die je kan invullen: <http://www.change.org/petitions/save-phillis-wheatley-elementary-school-in-new-orleans-say-no-to-demolitionaugust-2011-pml> .

ERFGOEDNIEUWS UIT DE REGIO'S

BELGIË (ALGEMEEN)

FRIETKOTEN ALS WERELDERFGOED ? foto's uit www.supo.be

Wordt de Belgische frietcultuur, in navolging van de Franse gastronomie, binnenkort erkend als werelderfgoed? Kan UNESCO de Belgische frietcultuur van de teloorgang redden? De vereniging van Belgische frituuruitbaters (Navetri) en haar voorzitter Bernard Lefèvre menen van wel en werken hard aan een dossier dat de UNESCO over de streep moet trekken. Probleem is onder meer hoe het dossier bij de UNESCO voorgedragen moet worden: door een Vlaamse, een Waalse of Brusselse cultuurminister?

Bernard Lefèvre stelt vast dat de houding tegenover één van hun meest typische fenomenen, de frietcultuur, deze is van een grote onverschilligheid. “De typische buitenfrituur is volop aan het verdwijnen, nochtans had die veel voordelen: een grotere laagdrempeligheid en minder geuroverlast, zoals die nu optreedt in woningen waarin vaak de frituren gelegen zijn”, aldus Lefèvre.

Paul Ilegems, auteur van diverse boeken over de Belgische frietcultuur heeft twijfels over de haalbaarheid en de noodzaak van de erkenning door UNESCO. Wij ook, omdat, als de Belgische frituur het verdient op de UNESCO-lijst te worden geplaatst, ook het Hollandse viskraam en de Duitse ‘Trinkhalle’ of Imbiss (worstenkraam) dit verdienen, ook Spaanse churroskraam en welk land heeft geen typisch eetkraam? Wordt ongetwijfeld vervolgd.

VLAANDEREN (ALGEMEEN)

FORUM VOOR ERFGOEDVERENIGINGEN BRENGT “2de ERFGOEDPLEIN”

Voor de tweede keer organiseert VCM – Forum voor Erfgoedverenigingen een “Erfgoedplein”, namelijk op zaterdag 7 mei 2011 van 9.30 uur tot 17.30 uur.

Plaats is het complex van beschermde panden “Huis Hoste & Koloniale Waren” (deel van het Kunstencentrum België), Koningin Astridlaan 81-85 te 3500 Hasselt. Onderwerpen zijn de nieuwe erfgoedorganisatie (in het kader van het eenheidsdecreet cultureel erfgoed), het Forum-beleidsplan, een “netwerkmoment” omtrent financiering. Het Erfgoedplein is letterlijk een plein, een plaats waar erfgoedactoren over hun materiële en inhoudelijke noden en bekommernissen in discussie kunnen treden. Zie ook:

www.forumerfgoedverenigingen.be. Deelnemen is gratis. Inschrijven via kathleen.declercq@forumerfgoedverenigingen.be.

STAND VAN ZAKEN BESCHERMING EN FINANCIERING VAREND ERFGOED

Voor het begrotingsjaar 2011 werd met het oog op toekenning van beheerspremies voor het varend erfgoed 150.000 euro voorzien. Op de website van Watererfgoed Vlaanderen (www.watererfgoed.be) vindt men de regelgeving terzake, een toelichting van het decreet en nuttige contactgegevens. De essentie daarvan kwam ook al aan bod tijdens een publieke informatiesessie na de A.V. van WEV op 26 maart 2011. Goed nieuws is verder dat het WEV-project “Vlaamse Watererfgoedgids” goedgekeurd werd door Minister Geert Bourgeois.

WEBSITE RUIMTE en ERFGOED, ONROEREND ERFGOED VERNIEUWD

De website www.ruimte-erfgoed.be/onroerenderfgoed werd grondig vernieuwd. De site bevat onder meer een databank met alle beschermde monumenten (en hun dossiers), heraldische informatie (o.m. gemeentewapens en –vlaggen), informatie over varend erfgoed, alle formulieren voor het aanvragen van restauratie- en onderhoudspremies.

BEZOEK DE VIER VLAAMSE ‘ERFGOEDBANKEN’

De Erfgoedbank is een gezamenlijk project van vier Erfgoedcellen. Elk ervan realiseerde een eigen “Erfgoedbank” op een eigen manier. Bezoek deze sites: www.waaserfgoed.be / www.erfgoedbankmeetjesland.be / www.kempenserfgoed.be en tenslotte www.erfgoedbanknoorderkempen.be.

VNODIA 2011 (VLAAMS-NEDERLANDSE ONTMOETINGS DAG VOOR INDUSTRIËLE ARCHEOLOGIE): EEN VERSLAG

De *Vlaams-Nederlandse Onmoetingsdag voor Industriële Archeologie* is een regelmatig weerkerende manifestatie waarbij Noord en Zuid elkaar ontmoeten rond industrieel erfgoed. De organisatie ligt in handen van de *VVIA (Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie vzw)*.

Het thema van *VNODIA*, 'De rol en inzet van vrijwilligers en vrijwilligersverenigingen bij het behouden in situ en site-musea', sluit aan bij het 'Europees jaar van de vrijwilliger' dat dit jaar plaats vindt.

Op vrijdag 25 maart vond na enkele plaatsbezoeken in Brugge aan ondermeer het Waterhuis en de laatste Brugse stoommachine een open debat plaats, waarbij de samenwerking tussen Vlaanderen en Nederland inzake erfgoed centraal stond. Gezien de reusachtige besparingen in de sector 'cultuur' die aangekondigd worden in Nederland, waren de meeste sprekers pessimistisch over de toekomst, hoewel een enkeling aanpassingen vanuit de sector verdedigde. In Brugge werd o.m. de afbraak van de beschermde brouwerij 't Hamerke aangeklaagd.

Op zaterdag 26 maart ging *VNODIA* door te Lichtervelde op de Site van Coillie. Na het welkomstwoord door Adriaan Linters werden een aantal cases uit de praktijk voorgesteld door bezielers van industrieel erfgoed. Frank Becuwe mocht de spits afbijten en stelde de verwezenlijking van de vzw *Westhoek-Monumenten* voor: Het *Mout- & Brouwhuis de Snoeck* te Alveringem. Uniek aan het Mout- & Brouwhuis is dat het als enige in Vlaanderen bewaard werd in zijn originele 19de eeuwse toestand en ook de uitrusting van de brouwerij integraal bewaard werd. Vanuit het idee om de unieke erfgoedsite een nieuwe cultuur-toeristische bestemming te geven nam de vzw *Westhoek-Monumenten* het brouwerij-mouterijgebouw in erfpacht. In 1991 werd het gebouw beschermd en amper drie jaar later vond reeds de officiële inhuldiging plaats. Tot op heden kan je in dit museum-van-de-dorst ondermeer kennis maken met de ambachtelijke wijze van het bier brouwen.

Kenmerkend voor dit erfgoedproject is dat het volledig door vrijwilligers werd en wordt gedragen. Bij de officiële opening van het museum in 1994 werden de mogelijkheden voor het aannemen van DAC-personeel, dat voor 90% door de overheid werd gesubsidieerd naar aanleiding van de crisis, immers afgebouwd. Er kon daarop door de vzw dan ook geen beroep meer gedaan worden. Frank Becuwe wijst er ook op dat door de afbouw van DAC-personeel heel wat kleine musea worden bedreigd, bijvoorbeeld het Openluchtmuseum 'Bachten De Kupe' te Izemberge.

Omdat het museum enkel op vrijwilligers draait en geen personeel in dienst heeft, maakt het geen kans om erkend te worden. De enige subsidie die ze ontvangen is een beperkte bijdrage van de gemeente die lang niet alle kosten dekt. Andere inkomsten halen ze uit de bezoeken en de uitbating van de herberg die aan het museum verbonden is. Ook de vooruitzichten in verband met het nieuwe decreet voor het onroerend erfgoed zijn niet afgestemd op een vrijwilligersvereniging zoals *Westhoek-Monumenten vzw*. Men denkt er aan om bij de restauratie van een monument slechts 60% overheidsmiddelen ter beschikking te stellen, waar dit nu nog 80% bedraagt. Frank Becuwe wijst er op dat wanneer 40% van de middelen voor het realiseren van een restauratie zelf moeten gezocht worden, het zeer moeilijk zal zijn om vrijwilligers nog te motiveren. Daarenboven pleit hij ook voor een herziening van de patrimoniumbelasting voor Open Monumenten en een oplossing voor de zware verzekeringspremies.

Als tweede spreker werd Bas de Witte verwelkomd. Hij bracht de ervaring van een vereniging uit Nederland, *Stichting Stoommachine Oisterwijk*, die een restauratieplan voorstelt voor een Carels stoommachine in Oisterwijk. De *Stichting Stoommachine Oisterwijk* is, met zijn oprichting in 2010, een héél jonge vrijwilligersvereniging. Toch hebben zij van 2010 tot nu al heel wat verwezenlijkt. Zonder hun toewijding zou de stoommachine van de Belgische fabrikant Carels uit Gent uit 1924, die nu op het oude fabrieksterrein van de leerlooierij te Oisterwijk staat, niet meer bestaan.

Bas de Witte wijst op de kracht die vrijwilligers hebben omdat ze werken vanuit hun passie. Hij wijst er op dat vrijwilligers tot héél wat in staat zijn, maar helaas vaak zelf het wiel moeten uitvinden. Er zijn maar weinig tot geen instanties die hen kunnen helpen bij het in erfpacht nemen van zaken. Bovendien stelt hij ook dat het zeer belangrijk is om de nodige en juiste aandacht te krijgen voor het project om op die manier middelen te kunnen verkrijgen.

Luc Soens brengt als vertegenwoordiger van de vzw *Vrienden van Preetjes Molen* het verhaal van de restauratie van de vlaszwengelwindmolen te Heule, de laatste in zijn soort in Europa. Reeds in 1944 werd de molen als monument beschermd. De vzw 'Vrienden van Preetjes Molen' namen de molen in erfpacht in 1992, waarop een grondige restauratie volgde in 1995-1996. Dit jaar vinden grote onderhouds- en schilderwerken plaats aan de molen.

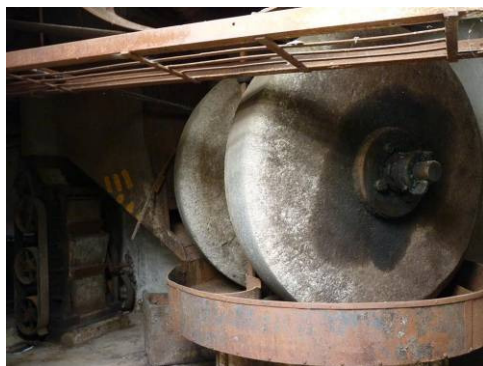
De vzw *Preetjes Molen* wordt gerund door 6 vrijwilligers. Zij halen hun inkomsten uit activiteiten die ze organiseren, sponsors, de stad en de draai-premie die ze ontvangen van de provincie. Anders dan bij bijvoorbeeld het Mout- & Brouwhuis beschikt de *Preetjes Molen* niet over een product waaruit inkomsten kunnen worden gegenereerd.

Het verhaal van het 26 jarige *Ecomuseum & Archief van de Boomse Baksteen (EMABB)* werd gebracht door René Boeynaems. De titel van zijn uiteenzetting begint met *Een kwarteeuw overleefd*, wat er meteen op wijst dat het niet altijd eenvoudig is geweest om het hoofd boven water te houden. Ook deze vzw werkt immers hoofdzakelijk met vrijwilligers en heeft geleerd uit de fouten die ze in het verleden maakte. Zo deed een gebrek aan duidelijke afspraken en het ontbreken van een overeenkomst hen ooit de das om. Vandaag stuiten zij net als veel andere actoren uit de sector van het industrieel erfgoed op het feit dat de gemiddelde leeftijd van de vrijwilligers hoog ligt en slechts weinig jongere mensen zich groepen voelen om hun werk voor te zetten.

EMABB verkreeg een erkenning als museum maar blijft nog altijd uitkijken naar gestructureerde en substantiële ondersteuning. Zij hopen om in de toekomst het museum, waar het industriële verleden van de Rupelstreek uitgebreid aan bod komt, verder uit te breiden, een studiecentrum uit te bouwen en een ringoven te restaureren.

De voormiddag werd afgesloten door Hans Klomp die de werking en de ervaringen van SHIE (*Stichting Haags Industrieel Erfgoed*) voorstelde. Den Haag kende vroeger heel wat industrie maar vandaag is daar nog maar weinig van te merken. De industrie is er verdwenen samen met de mensen die er in werkten, wat maakt dat de binding van de bevolking met de stad steeds verzwakt. SHIE probeert o.a. met haar project 'Muurvlakke te huur' de aandacht van mensen te vestigen op de muurreclames die hier en daar nog te zien zijn in het stadsbeeld en deze in de kijker te zetten.

Tijdens de broodjeslunch kregen we bezoek van de burgemeester van Lichtervelde. Zij vertelde ons in grote lijnen het verhaal van de site waar we ons bevonden: de *Site Van Coillie*. De *site van Coillie* werd in 1997 beschermd omwille van zijn uniciteit. Op de site bevinden zich immers zowel een houtzagerij, een maalderij als een olieslagerij, zie onderstaande foto's van L.B..

Isabelle en Germain Vancoillie waren de laatste uitbaters van het bedrijf, ze overleden beide in 1997, maar zijn mede dankzij de provincie wel vereeuwigd in een prachtig filmfragment waarin ze de werking van het bedrijf tonen. Tot 1919 stond er een molen maar daarna schakelden ze over op elektriciteit.

Na een lange lijdensweg om de site een cultuurtoeristische bestemming te geven is de gemeente er in geslaagd om het rechterdeel (woonhuizen) te restaureren en om te bouwen tot een ruimte waarin enerzijds de lokale heemkundige kring een plaats krijgt en anderzijds diverse culturele activiteiten kunnen plaatsvinden. In de toekomst is het de bedoeling om ook de rest van de site, de houtzagerij, de maalderij en de olieslagerij open te stellen. Hoe dit moet gebeuren, is nog de vraag.

Na een bezoek aan de site vond een open forum plaats waarop volgende initiatieven werden voorgesteld:

- '*De muren spreken*' is een vzw in oprichting. Het initiatief is een uitloper van een plaatselijke actie in Londerzeel waarbij er werd geijverd voor het behoud en de restauratie van een originele reclamemuurschildering, daterend uit 1938, genaamd 'Olijfje1938'. De vzw stelt zich tot doel om een zo volledig mogelijke inventaris te maken van reclamemuurschilderingen in Vlaanderen en Brussel, lokale initiatieven te stimuleren en te ondersteunen en het behoud en de restauratie van 'Olijfje1938' ten volle te steunen. Zij doen een oproep naar leden, dus hebt u interesse neem dan contact op met: Edwin.deschepper@skynet.be.
- Lien Urmel van het Ename Expertisecentrum voor Erfgoedontsluiting stelt het project '*Ronse: Een textielstad om te koesteren*' voor. Het EEC werkt sinds 2010 immers aan de inventarisatie van dit industriële patrimonium van de stad. Dat doet ze om het Ronse mogelijk te maken een onderbouwde beleid te voeren rond stedelijke ontwikkeling en een erfgoedbeleid dat problemen als leegstand, behoud of sloop, bereikbaarheid en herbestemming van panden niet uit de weg gaat. EEC werkt ook aan een website die iedereen laat kennismaken met het Ronsisch industrieel erfgoed.
- Jur Kingma sloot af met het heuglijke nieuws dat de *Vereniging tot behoud van monumenten van bedrijf en techniek Zaanstreek* 30 jaar bestaat dit jaar. De aanleiding tot het oprichten van de vereniging was de snelle herstructurering van de traditionele Zaanse industrie. Aanvankelijk verloor de vereniging de meeste slagen maar dankzij de provincie Noord-Holland die industrieel erfgoed als speerpunt van haar monumentenbeleid koos, slaagde ze er ook in heel wat monumenten te vrijwaren van de sloophamer.
(Verslaggeving: Lore Boogaerts)

PROVINCIE ANTWERPEN

FORTENGORDEL PROVINCIE ANTWERPEN BREIDT UIT

Na de succesvolle editie van de 'Fortengordel 2010' met 6.000 deelnemers, besloot de provincie Antwerpen dit jaar een Fortengordelmaand op poten te zetten. De felgesmaakte Fortengordel krijgt twee opwarmdagen. Op **8 en 15 mei** kun je vanuit de forten van **Stabroek** of **Zwijndrecht** vertrekken voor een mooie fietstocht van 10 tot 65 km. Tijdens de **Fortengordel** zelf, op **zondag 22 mei**, vormen de forten rond Antwerpen opnieuw het decor voor duizenden fietsers. "Jong en oud kunnen in en rond de forten genieten van drie sportieve dagen en uiteenlopende randactiviteiten", zegt **Koen Helsen**, gedeputeerde voor sport van de provincie Antwerpen. www.fortengordel.be.

ANTWERPEN: LEZING OVER BELGISCHE AUTOMOBIELHISTORIEK

Op 15 mei 2011 om 11 uur houdt Donald WEBER in de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience (H. Conscienceplein) een voordracht, zoals zijn laatste boek getiteld: "**De blijde intrede van de automobiel in België 1895-1940**". De opkomst van de automobiel in België op het eind van de 19de eeuw ging niet zonder slag of stoot. De snelheidsobsessie van bestuurders op onaangepaste wegen met niets vermoedende traditionele weggebruikers leidde tot veel ongevallen en verontwaardiging. De voordracht brengt u een levendig beeld van de vroege automobilisering van de Belgische samenleving. Toegang gratis.

ANTWERPEN: EEN MINERVA VOOR HET MAS

Recentelijk werd een vier ton wegend Minerva, gebouwd in 1930 in Mortsel, binnengebracht in het MAS (Museum Aan de Stroom). Het piekfijn gerestaureerd voertuig zal deel uitmaken van de vaste opstelling, samen met een ATEA telefooncentrale (uit Berchem), een andere belangrijke aanwinst. We kijken al uit naar de openstelling van het MAS op dinsdag 17 mei. Van 13 tot 16 mei loopt op het Eilandje, de oude havenwijk waar het MAS staat, een festival met vuurwerk, muziek, theater, dans, expo, film en rondleidingen. In de voormalige, pas herontdekte, bananenvellingzaal van de firma Leon Van Parijs worden films over Antwerpen uit de oude doos vertoond. Cinematek heeft een DVD "Antwerpen Gefilmde Stad" uitgebracht. Reserveren: www.mas.be. K.H.

ANTWERPEN: HEROPENING MUSEUM VAN DOUANE & ACCIJNZEN

Heropening van het Nationaal museum van Douane & Accijnzen vanaf 1 mei 2011. Nieuw adres: Ellermanstraat 21 "Noordstar", 2060 Antwerpen. Mail douanemuseum@gmail.com.

ANTWERPEN: VEEL BELANGSTELLING VOOR HISTORISCHE BAGGEREMMERMOLEN EN VLOTKRAAN

De oproep van het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen en Watererfgoed Vlaanderen om overnemers te zoeken voor de Emmerbaggermolen B4 (uit 1929) en de Vlotkraan 18 (1962) -gebouwd door Boelwerf en Boomse Metaalwerken- leverde veel reacties en voorstellen op, die nu nader onderzocht worden. Hopelijk blijft dit watererfgoed door deze actie in Vlaanderen en zal de toekomst ervan gegarandeerd zijn.

ANTWERPEN-BERCHEM: VLATAM TIJDELIJK GESLOTEN

Het VlaTam (Vlaams Tram & Autobus Museum) aan "den Groenenhoek" te Berchem sluit zijn deuren voor twee jaar... Een grondige renovatie (onder meer aan het uitgestrekte dak op de tramloods) wordt binnenkort uitgevoerd. Op 14 april jl. vond een "vintage" markt en opendeur plaats als afsluiter, voor de werken aanvangen...

ANTWERPEN: "WATERKANT" 2012 OVER NAPOLEON

Nu al noteren: in 2012 zal "WaterkAnt" in de Antwerpse haven plaatsvinden op 28, 29 en 30 september 2012. Het thema is "**Napoleon, architect van de moderne haven**".

ATEA-ERFGOED, NU IN HET MAS, ONTSLOTEN OP DVD

De ATEA erfgoedcollectie omtrent geschiedenis van de telefonie en aanverwante domeinen werd door ATEA geschonken aan het Museum aan de Stroom.

Een recente DVD toont de uitgebreide collectie. Deze DVD is verkrijgbaar door storting van 6 € (inclusief verzendingskosten) op rekeningnummer BE84-001.0169248-59 van Hubert Van Ooteghem, Zwanenberg 18 Herentals (met vermelding 'DVD ATEA Erfgoed'). Zie ook: http://www.dendriehoek.be/atea/dvd_max_erfgoed.htm.

In april 2011 verhuisde de Atea-collectie van Herentals naar het MAS in Antwerpen, zie foto van de demontage van de toestellen op www.kulentuur.be/ateamuseum/fotos/20110418_verhuis_centrales_herentals/.

BORGERHOUT: DOELSE KOGGEN (voorlopig) IN GOEDE HANDEN

In het Waterbouwkundig Laboratorium te Borgerhout vordert het onderzoek naar de 14de eeuwse Doelse koggen, die er voorlopig bewaard worden. Tegen eind 2011 wordt een eerste “stand van zaken” – onderzoeksrapport verwacht. Een uitvoerige wetenschappelijke rapportage is voorzien tegen midden 2013.

DESSEL: TENTOONSTELLING OVER KEMPENSE KANALEN

Op het kanalenkruispunt (kanaal Bocholt-Heretals, Dessel-Schoten en Dessel-Kwaadmechelen) bij Sas 4 werd een uitkijktoren geplaatst die een prachtig beeld geeft op de omgeving. Aan de voet van de toren ligt een gloednieuw bezoekerscentrum, waar de gemeente Dessel, NV De Scheepvaart en kwartszandontginning NV Sibelco elk hun verhaal brengen. Adres bezoekerscentrum: Nieuwedijk 72 te Dessel.

MECHELEN: ARCHAEOBOOK, EEN ERFGOEDBOEKHANDEL

We maken zelden of nooit reclame voor handelszaken, maar willen u toch het adres doorgeven van deze zaak, waar men gespecialiseerde boeken, onderzoeksrapporten e.d. vindt omtrent roerend en onroerend erfgoed. **ArchaeoBook bvba** is gelegen Veemarkt 66 te 2800 Mechelen. Tel.: 015/63.75.99. Zie ook: www.archaeobook.eu.

PULDERBOS: KENT U HET ELEKTRICITEITSMUSEUM “HIER BRANDT DE LAMP!”?

Een schoolvoorbeeld van een weinig bekend, maar interessant museum, is het Elektriciteitsmuseum “Hier brandt de lamp!” te Pulderbos. Er worden o.a. verschillende elektrische leidingen en gereedschappen getoond, alsook allerlei lampen, schakelaars, zekeringen,...

Adres: Molenheide 49, Pulderbos. Gratis bezoekbaar van april tot en met oktober op de 2de en 4de zondag tussen 13.30 en 17.00 uur. Groepen zijn ook welkom na afspraak: tel.: 0471/32.54.41 of 03/480.35.03.

Zie Siwe website “Who is who” actor 246 (www.siwe.be/actor.php?id=246), waaruit bijgevoegd foto.

PROVINCIE LIMBURG

HASSELT: HERBERGEN EN CAFES IN BEELD (ter herinnering)

Van 27 februari tot 5 juni 2011 loopt in het Nationaal Jenevermuseum, Wittenonnenstraat 19 te Hasselt de expositie “De kunst van het drinken. Herberg- en drinkscènes in de Belgische schilderkunst”. Herbergen was in de 19de eeuw en vroege 20ste eeuw een geliefd onderwerp in de schilderkunst. De tentoongestelde werken van Constantin Meunier, Josse Impens, Gerard Portielje, Prosper De Wit en Eugène van Mieghem tonen niet alleen een accuraat beeld van herberginterieurs, cafépersoneel en –clientèle, de dranken die genuttigd werden. De werken illustreren ook de toenmalige klassentegenstellingen en de gebruiken van kroegbezoekers. De expositie presenteert eigen stukken uit het Hasseltse museum, maar ook veel werken in bruikleen uit diverse musea en verzamelingen. Voor praktische informatie en beschrijving van diverse randactiviteiten: zie www.jenevermuseum.be (tel.: 011/23.98.60).

HASSELT: JENEVERMUSEUM VERRIJKT MET COLLECTIE OVER SMEETS

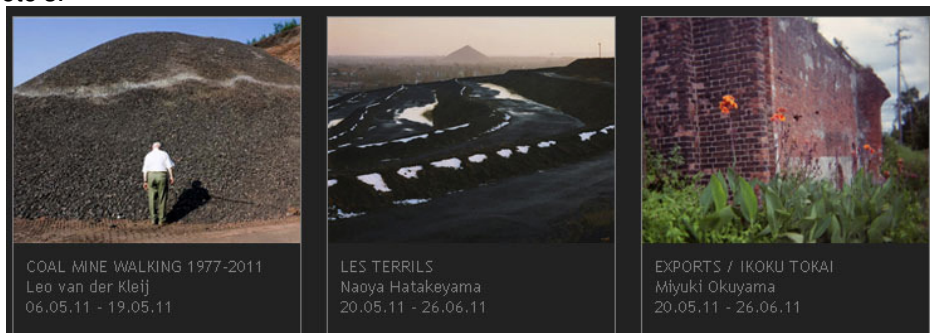
Het Nationaal Jenevermuseum kocht onlangs de uitgebreide collectie van Renaud Beckers over de firma SMEETS aan. Het betreft 600 objecten (o.m. flessen, glaasjes, promotiemateriaal) en ruim 1000 documenten (prijzlijsten, facturen, enz.). In het najaar van 2011 (na de inventarisatie van de aanwinsten) voorziet men in situ een speciale tentoonstelling over de stokerij Smeets.

HOUTHALEN-HELCHTEREN: ‘ONS MIJNVERLEDEN’ GEÏNVENTARISEERD

De collecties van het Museum Ons Mijnerleden dienden door veranderingen aan het gebouw, waarin het museum gehuisvest is, tijdelijk te verhuizen. Dit zagen de beheerders, in het bijzonder de stichter-directeur Jean De Schutter, als een gelegenheid om de collecties digitaal te inventariseren. Dit is snel kunnen gebeuren, vooral door de inzet van vrijwilligers en door nuttige adviezen en hulp vanwege de Erfgoedcel Mijnerleden.

WINTERSLAG: COALMINE GALLERY TOONT FOTOWERK van LEO VAN DER KLEY EN HATAKEYAMA

Van 5 tot 19 mei presenteert Coalmine Gallery (Vennestraat 127 te Winterslag) foto's over mijnen, gerealiseerd door Leo Van der Kley. De foto's werden gemaakt onderweg in België, Nederland en Duitsland. Daarna (van 20/05 tot 26/06/2011) volgt een expo met de titel "Les terrils". Deze presenteert beelden van de Noord-Franse steenstorten, gemaakt door de bekende Japanse fotograaf Naoya Hatakeyama. Zie ook www.coalface.be, waaruit onderstaande foto's.

COAL MINE WALKING 1977-2011
Leo van der Kley
06.05.11 - 19.05.11

LES TERRILS
Naoya Hatakeyama
20.05.11 - 26.06.11

EXPORTS / IKOKU TOKAI
Miyuki Okuyama
20.05.11 - 26.06.11

ERFGOEDCEL MIJNERGOED ORGANISEERT CURSUS MONDELINGE GESCHIEDENIS

Op 5 en 11 mei 2011 van 13.30 tot 16.30 uur wordt een inleidende cursus gegeven over mondelinge geschiedenis. Hoe hiermee omgaan, hoe getuigenissen registreren en verwerken?

Interesse: contacteer info@mijnergoed.be.

PROVINCIE OOST-VLAANDEREN

BACHTE-MARIA-LEERNE : BEZOEK DE HISTORISCHE GRAANSTOKERIJ FILLIERS

"Kloartel!", die uitstappen organiseert voor het Masereelfonds, stelt u een speciaal bezoek voor aan de oude graanstokerij Filliers op zaterdag 18 juni 2011. Afspraak om 15 uur stipt aan station Gent-St-Pieters (hall) ofwel om 15.50 uur aan de stokerij, Leernsesteenweg 5 te Bachte-Maria-Leerne. Inschrijven verplicht via gent@masereelfonds.be of telefonisch 09/225.38.53. Deelnameprijs 8 of 9 euro (degustaties inbegrepen).

GENT: TAFELN DOOR DE EEUWEN HEEN IN HET MUSEUM VOOR DE GESCHIEDENIS VAN DE WETENSCHAPPEN

Tot 27 mei loopt in het Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen de tentoonstelling "**Tafelen door de eeuwen heen**" in het kader van 'Wetenschap op je bord'. Het is een reizende expo, gerealiseerd door Jean-Luc Demeulemeester (Hotel- en Toerismeschool Spermalie). De studenten van genoemde school participeren aan dit gebeuren. Adres: Krijgslaan 281, gebouw S30, toegang op werkdagen van 10 tot 12 uur en van 14 tot 17 uur. Zie ook www.ScienceMuseum.UGent.be.

GENT: OP STAP MET HET MIAT

Het MIAT organiseert dit jaar diverse wandelingen omtrent industrieel erfgoed in Gent. Een greep uit het aanbod:

- Zondag 29 mei: *bezoek aan de Oude Vismijn en omgeving*. Start aan het MIAT (Minnemeers nr. 9, 9000 Gent) om 9.45 uur.
- Zondag 26 juni: *bezoek aan papierfabriek Stora Enso Langerbrugge*. Start: MIAT om 9.45 u.
- Zondag 31 juli: *bustocht Gentse haven, de oude en de nieuwe dokken*. Start Start: MIAT om 9.45 u.
- Zondag 28 augustus: *fietstocht Gentse Kanaalzone met eigen fiets*. Start Start: MIAT om 9.45 u.

Tevens organiseert het MIAT "soirees" met avondlijke voordrachten. We vermelden "*Recompute, een duurzame computer*" door Brenden Macaluso (in het Engels) op 26 mei om 19.00 uur.

Inlichtingen en inschrijvingen voor deze en andere activiteiten via telefoon 09/269.42.26 of via balie.miat@gent.be.

GENT: ELEKTISCH ONDERSTATION IN BRUGSEPOORTWIJK VERNIEUWD

In Gent ontwierp Johannes-Albert De Bondt tijdens het interbellum verscheidene onderstations voor het stedelijk elektriciteitsbedrijf (Kattenberg, Bomastraat, Meulesteedsesteenweg, Gebroeders De Smetstraat...). Het onderstation aan de Nieuwewandeling 2b werd na tientallen jaren van leegstand zeer recentelijk op respectvolle wijze omgetoverd tot een stijlvol horecabedrijf met de toepasselijke naam "**Volta**".

Wie een kijkje wil nemen kan dit doen van dinsdag tot zaterdag 12-14 u en 19-21 u. Oud en nieuw gaan bij deze herbestemming goed samen. Zie ook webstek www.volta-gent.be waaruit onderstaande foto's.

GENTS HAVENERFGOED IN ZWART-WIT FOTO'S WELDRA OP DE WEV-WEBSITE

WEV (Watererfgoed Vlaanderen) zal eerlang een belangwekkend diorama van André Menschaert met unieke beelden van de uitbouw haven van Gent in de jaren 1960 op de mediapagina van haar website plaatsen (zie <http://www.watererfgoed.be/media.aspx>). Een prima initiatief !

GENT: INTERNATIONAL CONFERENCE ON THE HISTORY AND PHILOSOPHY OF COMPUTING

Deze belangrijke samenkomst, georganiseerd door de Universiteit Gent (Centrum voor Logica en wetenschapsfilosofie), heeft plaats van 7 tot 10 november 2011. Men vindt een uitgebreide toelichting over dit gebeuren en praktische informatie op <http://www.computing-conference.ugent.be>.

GENT: MUSEUM VOOR DE GESCHIEDENIS VAN DE FARMACIE

De Arteveldestad is rijk aan minder bekende musea. Eén ervan is het Museum voor de Geschiedenis van de Farmacie, beheerd door de Universiteit Gent. Het museum presenteert oude farmaceutische gebruiksvoorwerpen, farmaceutische medailles en beheert een farmaco-historische bibliotheek. Adres: Faculteitszaal, Harelbekestraat 72 Gent. Tel.: 09/264.80.41.

E-mail: claudine.bogaert@UGent.be.

GENT: 'VLAAMSE MIGRANTEN IN WALLONIË 1850-2000' IN HET CAERMERSKLOOSTER

Zo luidt de nieuwste tentoonstelling, die tot 12 juni 2011 loopt in het Cultureel Centrum van de Provincie Oost-Vlaanderen 'Caermersklooster' (Vrouwenbroersstraat 6, 9000 Gent).

De expositie vertelt in woord en beeld over de vele Vlamingen die de armoede ontvluchtten door naar Wallonië te trekken en er te werken in de zware nijverheid. In bepaalde Waalse steden ontstonden zodoende 'Vlaamse wijken'. Na de Tweede Wereldoorlog veranderde het karakter van de migratie. Toen trokken veel Vlaamse boeren de taalgrens over op zoek naar landbouwgrond. De expositie toont uniek beeldmateriaal en documenten: afscheidsfoto's, Vlaamse tijdschriften in het Walenland, een vlag van "de Vlamingen van Charleroi", herinneringen aan een melkronde in de schaduw van terrils... Er verscheen ook een unieke catalogus met redactie o.l.v. I. Goddeeris e.a. (Zie in 'Onder de leeslamp'). Zie ook: www.vlaamsemigranteninwallonie.be / Toegang gratis: van dinsdag tot zondag 10 tot 17 uur.

LOCHRISTI: RESTAURATIE TRAM 9994 IN EINDFASE

Poldertram vzw restaureert al geruime tijd een unieke historische tram (nr. 9994) in een tramloods van de buurtspoorwegen in Lochristi. In Poldertram-Nieuwsbrief nr. 17 beschrijft Stefan Justens de voortgang van de werken. De elektrische installatie en stuurpost is af, nu wordt werk gemaakt van het plaatsen van de instap- en schuifdeuren en de binnenafwerking. Men hoopt over een paar maand klaar te zijn met deze voorbeeldige restauratie.

MALDEGEM: STOOMFESTIVAL OP 30 APRIL EN 1 MEI

Het jaarlijks Stoomfestival, dat in 2011 op 30 april en 1 mei plaatsvindt op het vroegere stationsterrein van Maldegem staat deze keer in het teken van 25 jaar Stoomcentrum. Diverse ritten per stoomtrein tussen Maldegem en Eeklo en tal van andere demonstraties zijn voorzien. De **Bébert** (een stoomlocomotief, in 1926 gebouwd in "Les Ateliers de La Meuse"), ingehuldigd op 26 april 2011, wordt voor het eerst op de sporen gezet. Het is meteen ook de eerste Belgische stoomloc die het Stoomcentrum in al haar glorie terugbracht. De restauratie van Bébert was mogelijk door de steun vanwege de Projectoproep (Rollend, rijdend en vliegend erfgoed) van het Forum voor Erfgoedverenigingen en door fondsenwerving. Het VTI -Torhout en VTST-Turnhout werkten actief mee aan de restauratie.

In het kader van het festival kan vanuit Brussel het Stoomcentrum te Maldegem bereikt worden per stoomtrein (getrokken door een Duitse stoomloc

P8). Gelieve uw plaatsen te reserveren via www.pfttsp.be. Meer info over het Stoomfestival zelf kan men verkrijgen via telefoon 050/71.68.52 of op de verzorgde website www.stoomcentrum.be / Voor de affiche, zie ook www.febelrail.be.

Bébert opnieuw onder stoom tijdens inhuldiging op 26-4-2011
Foto A.B.

SINT-NIKLAAS HERDENKT KAREL HEIRBAUT, EEN MONUMENT VAN DE HEDENDAAGSE ARBEIDERSCULTUUR

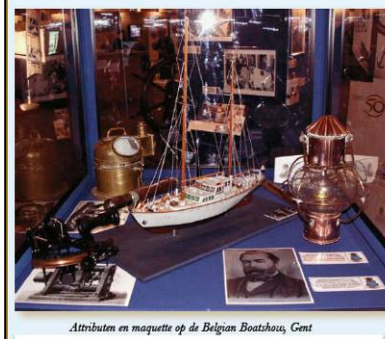
Karel Heirbaut (1927-2001) werkte al jarenlang op de Boelwerf waar hij wegens radicale standpunten en acties ontslagen werd. Hij begon zijn tweede leven als wereldreiziger, als “arbeidersfotograaf” binnen en buiten de Boelwerf, als schrijver over het leven van de kleine man. Hij werd een belangrijk chroniqueur van zijn streek, het Waasland, steeds met een internationaal perspectief. Hij was een bescheiden man en toch een visionair. De tiende verjaardag van zijn overlijden vormde de aanleiding van een uitgebreide herdenking.

Tot 23 april liep in de Stedelijke Bibliotheek van St.-Niklaas een tentoonstelling over zijn leven en werk. Die expo, met foto's uit het album “Stromen blijven stromen” (De Barst, 2001) is afgelopen, maar de speciaal uitgegeven map “De Plastrontrekker”, uitgegeven door de strijdgroep “De Barst” (Breedstraat 143, Sint-Niklaas, telefoon: 03/296.01.41, www.singeling.be) is er nog te krijgen, ook op het AMSAB-ISG te Gent. Deze bijzondere editie bevat een DVD met een documentaire over het leven van Karel Heirbaut, alsook de digitale versie van het boek “Grootmoeders geheim”. Verder is er ook een CD, getiteld “Karel Heirbaut vertelt: “Tussen kop en kont” en “Het verhaal van moeder Fatma” (prijs: 15 €). Ook vermeldenswaard is de interessante website: www.karelheirbaut.be waaraan vooral het AMSAB bijdroeg.

TEMSE: “OP STOAPEL” VERSPREIDDE 10de NIEUWSBRIEF

“Op Stoapel” is een erfgoedvereniging uit Temse, die focust op het levendig houden van het materieel en immaterieel erfgoed van de Boelwerf en aanverwante bedrijven. De vereniging gaf onlangs zijn 10de Nieuwsbrief uit, vol met boeiende bijdragen, o.m. “Varen met Frubles” (dit zijn snelle schepen voor het transport van fruit en groenten) door Freddy Fonteyne, “50 jaar Zeilschip Zénobe Gramme. A958. Boelwerf, bouwnummer 1375 – bouwjaar 1961”. U kan deze nieuwsbrief digitaal toegestuurd krijgen. Stuur een mailtje naar opstoapel@scarlet.be ter attentie van Lieven Muesen (0486/89.76.85). <http://home.scarlet.be/~andromed/Nieuwsbrief%2010.pdf>.

50 jaar zeilschip Zénobe Gramme (A958) uitreksel uit Nieuwsbrief 10 Boelwerf, bouwnummer 1375, bouwjaar 1961

Scheepsbouw-ingenieur Franck Van Dijke van Boelwerf ontwierp dit schip oorspronkelijk als wetenschappelijk onderzoeksschip. Het schip is genoemd naar de uitvinder van de dynamo (1869), de Belg Zénobe Gramme. Tot 1970 werd het gebruikt voor Oceanografisch onderzoek. Vanaf 1970 doet het schip dienst als opleidings- en representatieschip. De bemanning bestaat uit 1 officier, 6 bemanningsleden en 10 cadetten. Sinds de ingebruikname in 1961 heeft de Zénobe Gramme 328.000 nautische mijl afgelegd.

WONDELGEM: STUDIE- EN WANDELDAAG “HERWAARDERING VAN DE LIEVE”

Op zaterdag 21 mei 2011 vindt in School Mariavreugde, Vinkeslagstraat 2 te Wondelgem nabij Gent een studiedag plaats over verleden, heden en toekomst van “De Lieve”, de oudste kanaalverbinding van Gent met de zee. In de voormiddag (10 tot 13 uur) komen diverse sprekers aan bod, opgevolgd door een paneelgesprek met lokale en regionale actoren uit de erfgoed- en politieke wereld.

Na een broodmaaltijd (13 tot 14 uur) is er 's namiddags een fiets- en wandeltocht voorzien om de Lieve te verkennen op het grondgebied van Wondelgem. Doel van de dag is vooral het herwaarderen van het landschap van de Lieve-oeveren in Wondelgem en de andere “Lieve-gemeenten” en bij te dragen tot de herwaardering van deze nogal vergeten waterweg. Inschrijven: stort (een symbolische) 7,50 euro (voor deelname, koffie, syllabus en broodmaaltijd !) op rek. BE15 4471 5034 1130 van het Davidsfonds Wondelgem met vermelding ‘Studiedag De Lieve’, je naam en adres.

Meer informatie: Mvr. Nadine Lenssens, 09/253.64.36
nadine.lenssens@telenet.be.

PROVINCIE VLAAMS-BRABANT

GRIMBERGEN: "HANDEN UIT DE MOUWEN" IN HET MOT

De nieuwste presentatiefolder van het MOT (Museum voor Oudere Technieken) draagt als titel "*Handen uit de mouwen ! Een dag gedreven door water, wind en spieren*". Slagwoorden zijn **zagen** (verwijzend naar de collectie werktuigen omtrent houtbewerking), **bakken** (verwijzend naar de Liermolen, een operationele graanwatermolen), **schrobben** (verwijzend naar de collectie rond wassen), **smeden** (verwijzend naar de collectie metalen voorwerpen, bijlen, sloten, hendels enz.). Het laatste slagwoord is **spelen**: in het MOT, omgeven door een groene omgeving, leer je spelenderwijs bij. Het educatief aanbod van het MOT is dus erg goed uitgebouwd. Ook volwassen bezoekers blijven niet in de kou staan. Het herontdekken van de zogenaamd "vanzelfsprekende" kennis is voor velen een positieve ervaring. Oude technieken zijn minder complex dan die uit het computertijdperk, maar daarom niet minder ingenieus.

In 2011 wordt opnieuw de stage "Bouw zelf je eigen oven" georganiseerd. Tijdens de drie dagen durende workshop wordt door ervaren ovenbouwers dieper ingegaan op het bouwen van een bakoven. Zo worden de verschillende bouwstadia van onderbouw, ovenvloer en ovengewelf uitgelegd en geoefend. Een eerste sectie van de stage heeft plaats van maandag 27 juni tot en met woensdag 29 juni, een tweede van maandag 4 tot en met woensdag 6 juli 2011, van 9 tot 18 uur. Dat alles in het "Guldendal". Prijs 250 euro, inschrijven verplicht. Adres MOT : Guldendal 20, 1850 Grimbergen. Alle praktische informatie op www.mot.be / telefoon: 02/270.81.11 (met dank aan Lore Boogaerts).

Enkele foto's uit www.mot.be.

HOEGAARDEN: BROUWER PIERRE CELIS OVERLEDEN

De Belgische brouwer Pierre Celis, vader van de hergeboorte van het witbier, overleed op 10 april 2011 (aan de gevolgen van kanker) in een rusthuis nabij Hoegaarden. Hij was 86 jaar oud. Celis nam als landbouwer destijds, in de jaren 1960, een lokale brouwerij over. Het bier werd toen enkel gedronken in de regio Leuven en bepaalde delen van Brussel. Onder Celis won het bekende "Witteke" aan succes, aanvankelijk in België, naderhand wereldwijd. Daarbij speelde het bekende bierglas vast en zeker een rol. In feite ging het aanvankelijk om een partij confituurpotten die Celis als bierglas inschakelde. Tot op heden wordt Hoegaarden Witbier in hetzelfde soort glazen getapt.

Na het succes van het Hoegaarden witbier in Europa, verhuisde Celis naar de Verenigde Staten, waar hij zijn droom realiseerde: in het Texaanse Austin startte hij een eigen brouwerij, wat de "Celis White" opleverde. Dat bier werd gebrouwen volgens het originele recept dat hem eerder succes opgeleverd had in België en het buitenland. Eind 2009 keerde hij definitief terug naar Hoegaarden, nadat hij zijn Amerikaanse brouwerij verkocht had. (Vrij naar een bericht van Belga/gb)

LEUVEN: 7th LABORATORY HISTORY CONFERENCE

Van 6 tot 8 juni 2011 vindt aan de KULeuven het 7th Laboratory History Conference plaats. Voor de eerste maal wordt dit congres gehouden in Europa. Het wordt georganiseerd door Prof. Geert Van Paemel, verbonden aan de "Onderzoekseenheid Culturele Geschiedenis na 1750" van de KULeuven en mede-oprichter van ETWIE. Doel van de samenkomst is de geschiedenis van laboratoria te onderzoeken in relatie met hun institutionele omgeving. Contact: labhist7@arts.kuleuven.be (K. Haustraete).

LEUVEN: SLOOP BOTTELARIJ DEVROEY IN HET VERSCHIET?

De bewindsvoerders in Leuven beloofden het Leuvens brouwerijerfgoed en wat daarmee samenhangt te koesteren... We merken daar bitter weinig van. Andermaal wordt nu een interessant gebouw, de voormalige Bottelarij Devroey (Tiensestraat 248) bedreigd met afbraak. Een bouwpromotor, die we al kennen

van vorige sloopwerken (NV Group Globiss), cfr; onze bijdrage over brouwerij Vriesland, wil op de plaats van de Bottelerij Devroey nieuwe studentenresidenties oprichten. Jammer, want het huidige pand en de binnenkoer tussen industriële achterbouwen ademt industriële geschiedenis. Hier huisden niet alleen de vroegere bottelarij en likeurwinkel, maar ook het 'taxibedrijf' avant la lettre, een herstel- en verhuurbedrijf van (ceremonie) koetsen, zie foto.

Het roerend interieur (een markante bottelarijuitrusting, unieke koetsen en erfgoedvoorwerpen rond de productie van likeur) werd recentelijk door opkoop over heel Vlaanderen verspreid. Vandaag blijven de lege gebouwen achter.... Deze bezitten volgens SIWE vzw, na in situ rondgeleid te zijn geweest door het LHG, ontegensprekelijke bouwkundige en architectonische kwaliteiten. Misschien is het exterieur niet uitzonderlijk, maar het karakter ervan draagt zeker bij door de kwaliteit van de openbare ruimte, die deel uitkomt van de historische binnenstad van Leuven. Op 7 april waar gebeurd: een klaarstaande aanhangwagen met ramen, deuren en interieurelementen van het pand Devroey wordt snel opgepikt door een bestelwagen... Kwestie van protest uit de 'ambetante' erfgoedmiddens voor te zijn...

Conclusie: de nakende sloop van een dergelijk complex is zeker een verarming voor puur lucratieve doeleinden. Dat het anders kan, wordt getoond in Gent. De vroegere drukkerij en redactiegebouwen van Vooruit worden daar binnenkort herbestemd als (zeer lucratieve) studentenhuysvesting, maar de structuur, gevel en belangrijkste decoratieve elementen van het interieur blijven hier niettemin gespaard.

Bezoek ook de webstek van onze ijverige collega's van het LHG: www.leuvenhistorischgenootschap.be / lhg@telenet.be / tel. 016/46.04.22.

LEUVEN: MUSEUM HISTARUZ OPENDEURDAG donderdag 19 mei 2011

14.00 - 19.30 uur: vrij bezoek aan het museum

19.30 - 20.30 uur: lezing in het auditorium

Inleiding door prof. dr. Mark Waer, rector K.U.Leuven

Lezing door em. prof. dr. Paul Broos: 'De negentiende eeuw als scharnierpunt in de geneeskunde'

20.30 – 23.00 uur: drankje en vrij bezoek aan het museum

Museum HistarUZ Kapucijnenvoer 33 Leuven www.uzleuven.be/histaruz.

PROVINCIE WEST-VLAANDEREN

BLANKENBERGSE VUURToren: TOEKOMST WORDT VEILIGGESTELD

Het gemeentebestuur van Blankenberge wil de vuurtoren toegankelijk houden voor het publiek en de collectie 'zeemuseum' een passend onderkomen bezorgen in of nabij de haven. Men gaat onderzoeken of het mogelijk is de vuurtorensite in te richten als maritieme erfgoed site met een ruimte waarin een expo zou komen over de zeevering en de infrastructuurwerken van de Vlaamse Gemeenschap voor de bescherming van de kust tegen grote stormen... wordt zeker vervolgd.

BRUGGE: TENTOONSTELLING "VAN CHIRURGIJNS TOT PESTHEILIGEN"

Van 29 september 2011 tot 26 februari 2012 stelt het Memling in Sint-Jans-hospitaalmuseum een veelbelovende tentoonstelling aan "Van chirurgijns tot pestheiligen. Ziek zijn in Brugge in de 16de en 17de eeuw". Het is een initiatief van genoemd museum en van Montanus vzw, de medisch-historische kring van Brugge. Er zal aandacht gaan naar hygiëne en Brugse zorginstellingen en zorgverstrekkers (barbiërs, medici, vroedvrouwen, enz.). De evolutie van gissen naar weten in verband met pest, lepra, geslachts- en geestesziekten wordt geïllustreerd met unieke documenten over diagnose en behandeling in deze scharnierperiode.

Meer info via Montanus vzw (Spaanse Loskaai 1, 8000 Brugge, Secretariaat: Dr. M. Deruyttere, Beeldenmakersstraat 1, 8000 Brugge / michel.deruyttere@skynet.be / www.montanusbrugge.be) of www.museabrugge.be.

BRUGGE: VVIA ORGANISEERDE VNODIA IN BRUGGE (EN LICHTERVELDE)

"VNODIA" staat voor 'Vlaams-Nederlandse Ontmoetingsdagen Industrieel Erfgoed'. De editie 2011 ging door op 25 en 26 maart in Brugge en Lichtervelde. Zie onder "**Vlaanderen algemeen**" voor een uitgebreid verslag.

ADINKERKE- DE PANNE: CABOUR 1940 WORDT HERDACHT

Op 28 mei (9-18 uur) en 29 mei (9-16 uur) 2011 vindt een historische evocatie plaats van "Cabour 1940", een veldslag uit WO II. Tal van originele toestellen en voertuigen worden ingezet voor deze reconstructie. Plaats van het gebeuren is Adinkerke. Aan de Veldstraat en de Moeresteenweg is parking voorzien, maar Adinkerke is ook goed te bereiken per trein. Meer info en contact: Werkgroep Cabour WO II, norbert@desiere.be (0475/71.34.06) of guido.mahieu@skynet.be (0479/50.76.94).

OOSTENDE: MERCATOR WORDT OOK ONDER DEK VERNIEUWD

Het Vlaams nautisch tijdschrift "Ruimschoots" bracht onlangs (jg. 11, 2011, nr. 2, p. 16-17) een verslag over de voortgang van de restauratie aan de Mercator. In 2011 wordt vooral het "binnenwerk" aangepakt. Dit zal gebeuren in fazen, zodat het bezoek aan het zeilschip niet in het gedrang komt. U leest hier ook over als u de website www.zeilschip-mercator.be raadpleegt.

Foto uit vermelde website

WAREGEM TENTOONSTELLING van 15 april tot 15 mei 2011 VAN PAARDENMIDDEL TOT PAARDENDOKTER

Tentoonstelling over de geschiedenis van de paardengeneeskunde.

Dagelijks van 14u. tot 17u, weekend van 14u. tot 18u.
Bietje ter Doest Felix Verhaeghestraat 8a 8790 Waregem
Gratis toegang

BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

CAMPAGNE 'BEWAAR HET KLEIN BRUSSELS ERFGOED'

Het Brussels Gewest startte reeds in het begin van de jaren 1990 met een informatiecampaagne omtrent het behoud van 'klein erfgoed', zoals graffiti, siersmeedwerk, glas-in-loodramen, deurkloppers, historische kroonlijsten, balkons enz. Er wordt aan particulieren een subsidie uitgekeerd van 50 % van de restauratiekosten aan dergelijk klein erfgoed (met een max. van 10.000 euro per gebouw). Wie minder inkomsten heeft dan 40.000 euro per jaar of indien het gebouw gelegen is in een herwaarderingszone ontvangt nog eens 20 % daar bovenop.

Meer informatie in de Stadswinkel – Infopunt Erfgoed (Sint-Gorikshallen, Sint-Gorikspein 1, 1000 Brussel) of via www.curbain.be.

BRUSSEL: ZIEPZIEDERIJ WORDT WOONCENTRUM

De zeepziederij Heymans aan de Anderlechtsesteenweg was vroeger een vervuilde industriële site. Onlangs werd het bedrijf herbestemd tot woningen en dit woonproject (van MDW Architecten) kaapte in Cannes (Fr.) de Mipim Award 2011 weg. De 42 appartementen variëren sterk in grootte, de huurprijs bedraagt 450 euro voor een studio tot 1000 euro voor een woning met zes slaapkamers. De hoge ronde schoorsteen werd behouden en fungeert als baken voor het gebouw.

BRUSSEL: VOORDRACHT OVER GESCHIEDENIS VAN HET MAGNETISME

Op donderdag 5 mei om 18.30 uur vindt in de vergaderzaal van de bibliotheek "Les Riches Claires" (Rijkeklarenstraat 24, 1000 Brussel) een voordracht plaats door Patricia Radelet - De Grave (UCL): "*Une courte histoire du magnétisme de Pierre le Pèlerin à René Descartes*". Organisator is het "Nationaal Centrum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen" (NCGW, Keizerlaan 4, 1000 Brussel, zie <http://www.astrolabium.be>). De toegang is gratis.

ELSENE: HAARSCHERPE FOTO'S VAN HENRY VAN DE VELDE IN LA CAMBRE

Van 1926 tot 1936 was architect Henry Van de Velde (1863-1957) directeur van de progressieve kunsthogeschool La Cambre (Ter Kameren). Het archief dat hij naliet werd pas onlangs van onder het stof gehaald. Blikvanger is een collectie van 660 foto's, vooral negatieven op glasplaat, die zich in een lamentabele staat bevonden. Het fonds werd inmiddels gedeeltelijk gerestaureerd dankzij een gift van het Fonds Inbev-Baillet Latour.

Onlangs werd een selectie van groot formaat opnamen, naar beelden gerealiseerd door de Duitse fotograaf Louis Held, getoond in het door Van de Velde ontworpen Huis De Bodt (Franklin Rooseveltlaan 29 Elsene). Deze kort lopende expo is voorbij, maar u kan tal van deze foto's ook zien op www.lacambre.be.

ELSENE: "BRUSSEL, EEN STERK STAALTJE VAN ENGINEERING" IN HET CIVA

In het Brusselse architectuurmuseum CIVA (Kluisstraat 55 te 1050 Elsene-Brussel) opent vanaf 20 mei 2011 de tentoonstelling "**Brussel, een sterk staaltje van engineering / Bruxelles, prouesses d'ingenieurs**".

De ULB en VUB werkten mee aan deze veel belovende manifestatie. Het is de eerste keer dat het ingenieurserfgoed (vooral dat van de burgerlijke ingenieurs) in het Brusselse zo uitgebreid belicht zal worden. De Brusselse casussen worden (in een eerste deel) tegen de algemene ontwikkelingen van de civiele bouwkunde 1800-2010 geplaatst. In een tweede deel komen de grote Brusselse infrastructuurwerken aan bod: de overwelving van de Zenne, de Noord-Zuidverbinding, de tunnels langs de kleine ring, de aanleg van de metro. Deel drie handelt over overbruggingen en overspanningen. Interactieve schaalmodellen nodigen de bezoekers uit om de principes ervan beter te begrijpen. Een vierde deel handelt over de structuur en draagkracht van gebouwen. Het laatste deel is prospectief en toont nog niet uitgevoerde Brusselse projecten.

Er wordt een belangrijke publicatie voorzien, getiteld "**In de voetsporen van de bouwkundig ingenieurs**". Er is een Nederlandstalige en een Franstalige versie, opgevat als een soort van Brusselse gids voor ingenieurserfgoed met zeven wandelingen. Deze gidsen zijn elk 320 pagina's dik en voorzien van elk 450 illustraties (weldra verkrijgbaar in de CIVA-boekhandel tegen 25 euro).

Praktisch: de tentoonstelling loopt van 20 mei tot en met 2 oktober 2011. Open van dinsdag tot zondag 10.30 tot 18.00 uur. Toegangsprijs: 6 euro, senioren en studenten 3 euro. Zie ook www.civa.be / www.expo-ingenieurs.be / info@civa.be Tel.: 02/642.24.50.

LAKEN: BYRRH WORDT MINI-BILC

Het markante Byrrh-gebouw in de Dieudonné Lefèvrestraat is een uniek art déco-gebouw waar tot ongeveer 1975 Franse aperitiefwijnen werden gestockeerd. Rond 1980 kwam de RTT erin, die het complex gebruikte als magazijnen garage. In 2007 kocht het Brusselse OCMW het intussen beschermd bedrijfsgebouw. Het wordt een bedrijvent centrum met drie accenten: sociale economie (kindercrèche, café), bio-bedrijven (groene kmo's) en logistiek. Lees hierover meer in Brussel Deze Week, nr. 1269, 3 maart 2011, p. 8.

SCHAARBEEK: DERTIG JAAR ECFG (EUROPEES CENTRUM VOOR GROENTEN EN FRUIT)

Het ECGF bestaat 30 jaar. 's Nachts en in de vroege uren is het er een echte bijenkorf, door de nabije aanwezigheid van MABRU (de ochtendveiling). 28 bedrijven uit de distributiesector van groenten en fruit verhandelen in het ECGF de (vooral uit Zuid-Europa) aangevoerde goederen, zo'n 600.000 ton fruit en groenten per jaar. Mogelijks verhuist volgens directeur Thierry Nuttin het ECGF naar een terrein van Schaarbeek-vormingsstation en wordt "meer compact" georganiseerd. Niet dat de producten opnieuw meer per trein zullen aangeleverd worden. Daar schijnt door het gebrek aan service vanwege de NMBS naar de bedrijvensector (geen aangepaste wagons, geen aangepaste koelwagens) voorlopig geen muziek in te zitten.

SINT-JANS-MOLENBEEK: LA FONDERIE VERKENT INDUSTRIEEL EN SOCIAAL ERFGOED VAN BRUSSELSE REGIO

Het wandelseizoen is volop gestart. Ook het industrieel en sociaal verleden en heden vormt een onderwerp waarover stadsverkenningen doorgaan. La Fonderie biedt hierover tal van toers aan. Het programma staat op www.lafonderie.be. Reservaties via telefoon 02/410.99.50.

WALLONIË

CHARLEROI : VERNIEUWD STATION OPENT ZIJN DEUREN

Na een grondige renovatie heropent op 25 en 26 juni 2011 het station Charleroi-Sud. Er is een tentoonstelling, diverse activiteiten, op 26/06 stoomtreinritten... De organisatie berust bij B-Holding. Zie <http://febelrail.be>.

CHARLEROI: INDUSTRIËLE TENTOONSTELLING VAN 1911 WORDT HERDACHT

Op 29 april jl. werd het startschot gegeven van het herdenkingsprogramma. Op verschillende plaatsen waren happenings: de opening van een kunsttentoonstelling Charleroi 1911-2011 (Palais des Beaux Arts), een totaal-spektakel in en om de Université du Travail.

Op de website www.charleroi1911-2011.be vindt men hierover meer info.

MARCINELLE: UN PAYSAGE SURGI(T) DES PROFONDEURS

In het museum Le Bois du Cazier (rue du Cazier 80, 6001 Marcinelle) is tot en met 24 juli 2011 de tentoonstelling « Un paysage surgi(t) des profondeurs te bezoeken. Ze handelt over de vorming van het landschap van de mijnbouw. De expo is gerealiseerd i.s.m. het Centre Historique Minier van Lewarde (Fr.). Praktische informatie: www.leboisducazier.be.

MAISON DE LA METALLURGIE TE LUIK OPENDE NIEUWE TENTOONSTELLING

Deze tentoonstelling heeft als titel "*Nouvelles technologies, nouveaux métiers, nouvelles formations*". Nieuwe technologieën genereerden de laatste twee eeuwen inderdaad een waaier van nieuwe beroepsopleidingen en professionele specialismen. Bezoekadres MMIL, Boulevard Raymond Poincaré 17, 4020 Liège. Lees hierover meer op: www.mmil.be.

PEPINSTER: BELANGRIJKE TEXTIELFABRIEK BEDREIGD

"La Textile de Pepinster" (tussen Luik en Verviers), opgericht vanaf 1881 (met belangrijke betonnen vleugel in Art Decostijl, gebouwd langsheen de Vesder) is één van de meest belangrijke textiel fabrieken van Wallonië. De site wordt ook in talrijke publicaties beschreven. Toch is er gevaar dat de hele site volledig wordt gesloopt. De PIWB asbl lanceerde onlangs een noodgekreeft... (zie www.patrimoineindustriel.be).

INTERNATIONAAL NIEUWS

(algemeen & alfabetisch per land)

ALGEMEEN

Zie voor een ruim aanbod aan internationaal nieuws zie de website van TICCIH op www.mnactec.cat/ticcih.

We vermelden ook de website van ICOMOS:

http://www.international.icomos.org/centre_documentation/bib/worldheritage-industrialsites.pdf met honderden pagina's informatie over de talrijke dossiers over industrieel erfgoed die tot het "World Heritage" behoren.

Zie ook : www.mnactec.cat/ticcih/inventory.php.

Surf ook naar www.erih.net voor informatie over de Europese industrieel erfgoedroutes.

D U I T S L A N D

HISTORISCHE KRACHTCENTRALE TE RHEINFELDEN ONDER DE SLOOPHAMER

De unieke elektrische centrale van Rheinfelden aan de grens met Zwitserland werd ondanks luid protest uit de Germaanse en internationale erfgoedsector (o.m. vanuit TICCIH) en steun van ICOMOS gesloopt. Net zoals voor het behoud van het station van Stuttgart kwamen heel wat mensen op straat en eisten behoud en een passende herbestemming voor dit belangrijke relict. Maar het mocht niet baten. De overheid besliste in februari jl. tot de afbraak, intussen bewaarheid.

Zie ook www.badische-zeitung.de/rheinfelden/altas-kraftwerk-rheinfelden-abriss-ende-oktober--35476546.html.

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/de/9/9c/Maschinenhaus_des_alten_Was_serkraftwerks_Rheinfelden%2C_Innenansicht_um_1900%2C_im_Vordergrund_die_Drehstromgeneratoren.jpg.

INDUSTRIEKULTUR FOCUST OP KLEI EN BAKSTEEN

Het eerste nummer van jg. 11 van **Industriekultur** bevat een bundel bijdragen over klei en baksteen. Daarop volgen gewoontegetrouw industriehistorische

artikels (broodbakkerij Gut Bütow nabij Röbel an der Müritz, krachtcentrale Frimmersdorf te Grevenbroich), diverse beschrijvingen van items langs ERIH (Europese route van de industriële cultuur). Verder zijn er bijdragen over recente expo's van het LWL-Industriemuseum (over hoeden, over migratie-geschiedenis) en "kunstenaarsportretten", deze keer over Karl-Heinz Laval (graficus) en Thomas Vossbeck (fotograaf). Ook is er aandacht voor industrieel erfgoed in Estland en Asturië. Ook is er een interessante beschrijving van één van de vier laatste koolmijnen in het Ruhrgebied, de "Auguste Victoria" in Marl, die uiterlijk in 2018 zou gesloten worden.

DAGEN VAN DE 'INDUSTRIËLE KULTUUR' 2011

Het zijn publieksevents waar het industrieel en technisch erfgoed centraal staan.

We noemen er enkele uit Duitsland:

9 juli "Extraschicht" Ruhrgebied (www.extraschicht.de);

2 tot 7 augustus Rhein-Main (www.route-der-industriekultur-rhein-main.de);

22 oktober Nordhessen (www.blauer-sonntag.de);

10 tot 12 september Chemnitz (www.chemnitz.de);

19 tot 21 augustus Hamburg – Haven- en watererfgoed (www.tagederindustriekultur-hamburg.de).

Op 11 en 12 november 2011 vindt in Zeche Zollern II/IV te Dortmund Bövinghausen het colloquium "Industriekultur 2020. Positionen und Visionen für Nordrhein-Westfalen plaats. Zie ook de schitterende website www.industrie-kultur.de.

DUISBURG EN DE UITBOUW VAN HET MUSEUM KÜPPERSMÜHLE

In de binnenhaven van Duisburg staat een vroeg 20ste eeuwse graanmaalterij, in 1995 omgebouwd tot kunstmuseum door de bekende Zwitserse architecten Herzog & De Meuron. Die doen daar (letterlijk) een schepje bovenop door nu reusachtig, doosvormig volume te construeren boven de silo's (zie foto uit www.museum-kueppersmuehle.de). Het lijkt erop dat de bijna identieke oplossing,

die voorzien werd in het project Twee Waters aan de Vaartkom, geïnspireerd is op het in uitvoering verkerend bouwwerk bij onze oosterburen...

ALTENA: DRAADMUSEUM VIERT ZIJN 10de VERJAARDAG

Altena ligt zowat 40 km zuidelijk van Dortmund. In 1999-2000 heropende het "Deutsches Drahtmuseum" zijn deuren in een nieuwbouw nabij de vroegere locatie, nl. de burcht van Altena. Onder het motto "Van Kettenhemd zum Supraleider" wordt de techniekgeschiedenis en cultuurhistorie van de draad en kabel geïllustreerd. Talrijke toestellen en draadtrekmachines kunnen gedemonstreerd worden. Adres: Friz-Thomé-Strasse 12 te D-58762 Altena. Info over de route naar het museum: www.mvg-online.de. Zie ook: www.maerkischer-kreis.de en www.deutsches-drahtmuseum.de/ (foto)

MÜHLHEIM AN DER RUHR EN 'CAMERA OBSCURA'

In de historische watertoren uit 1904 in de wijk Broich, vroeger operatief in functie van het naastliggend spoorwegdepot, is **Camera Obscura** gehuisvest, een uniek museum omtrent de voorgeschiedenis van de film. Een speciale attractie is de verduisterde koepelruimte van de watertoren, die fungeert als camera obscura en een bijzonder beeld oplevert van de omgeving.

Deze groot-formaat "gaatjescamera" ontstond naar aanleiding van de Landesgartenschau (een soort van Floraliën) die in 1992 in Mühlheim plaats vond. Adres: Am Schloss Broich 42 te 45479 Mühlheim. Toegankelijk van woensdag tot zondag 10-18 uur. Zie ook: www.camera-obscura-muelheim.de.

INTERESSANTE WEBSITE OVER UNIVERSITAIRE COLLECTIES IN DUITSLAND

Surf hiervoor naar: <http://www.universitaetssammlungen.de/>.

Hier vindt men alle universitaire musea en verzamelingen van Duitsland. Hoewel men dikwijls de melding "verloren", "onbekende standplaats" of "vernietigd" ziet, blijft het indrukwekkend hoe Duitse universiteiten zware inspanningen en investeringen doen om de overblijfselen op zeer uiteenlopende gebieden te valoriseren. Het begrip "academisch" wordt zeer ruim geïnterpreteerd.

FRANKRIJK

ASSOCIATION BASSIN MINIER UNI

Zo noemt de vereniging die al jaren ijvert en kandideert om een groot aantal typische elementen van het Noord-Franse mijnbouwerfgoed op de UNESCO-lijst van het Werelderfgoed geplaatst te zien. In januari jl. werd de tiende aflevering van "Le Journal de la Candidature" verspreid. Het is verheugend om te zien hoe groot het maatschappelijk draagvlak en de samenwerkingsverbanden tussen erfgoedactoren uit de private en openbare sector zijn bij deze operatie. De voorgestelde erfgoedrelicten mogen dan al verspreid zijn over een oppervlakte van 80 op 20 km, de voorstellen om deze elementen op een duurzame wijze te beheren en te ontsluiten zijn goed onderbouwd. Meer informatie over deze operatie op www.bmu.fr.

COLLOQUIUM OVER HISTORIEK ACTUALITEIT VAN DE SCHEIKUNDE IN PARIJS

Van 21 tot 24 juni 2011 vindt in Parijs het "Colloque de la Commission Internationale de la Chimie Moderne" plaats. Organisatoren zijn de 'Ecole Supérieure de Physique et de Chimie industrielles' en de 'Maison de la Chimie'. Zie: www.chmc2011.fr.

GROOT-BRITANNIË

MUSEUM / ERFGOEDSITE IN DE KIJKER: THE HISTORIC DOCKYARD CHATHAM

Op 80 kilometer van Dover en op 40 km van London ligt het stadje Chatham (Kent). Vierhonderd jaar lang waren de oevers van de Medway, een gedeelte van het estuarium van de Theems, hier getuigen van intensieve scheepsbouwactiviteiten voor de Koninklijke Marine (Royal Navy). In 1588 werden op deze werf schepen gebouwd die ingezet werden tegen de Spaanse Armada. Een kleine eeuw later, in 1667, werden de scheepswerven van Chatham aangevallen door de Hollandse Admiraal De Ruyter. Nog een eeuw later vaarden vanuit Chatham nieuwe schepen uit naar het rumoerige Amerika (onafhankelijkheidsstrijd) en naar Frankrijk (Franse Revolutie). Ook het legendarische HMS Victory, waarmee Nelson de Napoleontische vloot versloeg in Trafalgar, werd in Chatham gebouwd. In de 19de en 20ste eeuw volgde de bouw van moderne ontelbare stoomschepen, pantserkruisers, onderzeeërs...

In de recente militaire geschiedenis waren Chatham Docks voor de laatste keer operationeel met de oorlog in de Falklands. In 1984 werden de werven definitief gesloten. Met een trust (*Chatham Historic Dockyard Trust*) werd in de jaren daarna gepoogd om de site te laten beschermen als monument van eerste klasse, gebouw per gebouw (heel wat dateren uit de 18de en 19de eeuw!) te restaureren en te ontsluiten voor het publiek. Om dit zonder al te veel overheidssubsidies mogelijk te maken dienen veel vrijwilligers ingezet worden, opgeleid door de trust. De situatie verklaart ook de relatief hoge toegangsprijzen (15,50 ponden, 13,50 voor studenten). Wanneer je echter het aanbod bekijkt op de Chatham site, dan is een dergelijke prijs best te begrijpen. Voor het bezoeken van Chatham Docks is (minstens) een volledige dag vereist.

De belangrijke componenten / attracties van de site zijn:

- "*The Wooden Walls of England*", waarbij in het "mastenhuis" (1753-1758) en de aanpalende "*Wheelwrights' Shop*" door midden van een geanimeerd klank- en lichtspel het ontwerp- en bouwproces van een 18de eeuw oorlogsschip gevolgd kan worden. Uniek is de tekenvloer ('*mould loft*') op de eerste verdieping van de "*Wheelwright's Shop*" (1780) en het feit dat het gros van de houten constructie bestaat uit gerecupereerde onderdelen van ontmantelde oorlogsschepen!
- De RNLI collectie historische reddingsschepen en -sloepen (de grootste *Lifeboat Collection* van Engeland), ondergebracht in de loodsen "*The Covered Ships*", getuigt van de heroïsche arbeid om (meestal in stormachtig weer) mensenlevens te redden op zee. Filmfragmenten tonen elk van de tentoongestelde schepen "in actie". Zie ook www.rnli.org.uk/seasafety.
- Aanpalend bevindt zich "*The Big Space*" (uit 1838), voor veel bezoekers de meest adembenemende ruimte van de hele scheepswerf. Bij de bouw was dit de grootste in hout opgebouwde ruimte van Europa. In het interieur werd in 1904 een metalen spant gebouwd met bovenliggende werkvloer. Toen werd ook de slipway, die vanbinnen neerwaarts helde tot het water, opgevuld. Deze werkhal is uniek in al zijn onderdelen, zoals bijvoorbeeld de enorme demonteerbare houten wand aan de dokzijde.
- De collectie oorlogsschepen (HMS Gannet, 1878 / HMS Cavalier, 1944 / de onderzeeër Ocelot, 1962) in de historische droogdokken, gebouwd in resp. 1820, 1840 en 1856. Uniek is het vlakbij gelegen "*South Dock Pumping Station*" uit 1822. De balansstoommachine werd in 1929 vervangen door een elektromotor.

- De “*Anchor Wharf Storehouses*” (1778-1805) en het “*Fitted Rigging House*”, ca. 250 meter lang, heden ingericht als Royal Dockyard Museum.
- “*Clocktower Building*”, een uniek magazijn voor onderdelen en grondstoffen (hout, lood, tin, teer, metaal, enz.), gebouwd in 1723, deels herbouwd in 1802. Even verder bevindt zich het “Kwartier van de Admiraal” (1808) “en het “*Commissioner’s House*” (1704, oudste Marine gebouw van Groot-Brittannië);
- “*No. 1 Smithery*” (een smederij voor ankers, gebouwd in 1808), pas voor de bezoeker geopend in 2010. De smederij is ingericht voor het tonen van scheeps- en werfmodellen, ontwerpplannen, marineschilderijen (vb. “*Shipbuilding on the Clyde – The furnaces*” van Stanley Spencer uit 1946) en tijdelijke tentoonstellingen.
- “*The Victorian Ropery*” (1729-1791) is met zijn 346 meter lengte (1135 voet) het kroonjuweel van de hele site. Een schitterende introductie door een gids in 19de eeuwse touwslagerskleren leert dat er voor een grote viermaster meer dan 32 kilometer touwen nodig waren. In Chatham werden al vanaf 1618 touwen gemaakt uit hennep en vandaag is dat nog steeds het geval (door ‘Master Ropemakers Ltd.’). Deze traditionele touwen dienen vandaag onder meer voor het optuigen van traditionele schepen. De “*touwvormmachines*” die nog dagelijks gebruikt in Chatham worden dateren van 1811. De evenwijdig aan de touwslagerij gebouwde magazijnen voor hennep dateren van de late 18de eeuw en de periode 1800-1830.

We noemen heel wat gebouwen op de uitgestrekte site niet, maar na een bezoek aan de Ropery bevelen we nog een wandeling aan in het achterliggend gebied. Ontdek daar “*the Guard House*” (1764), het indrukwekkend poortgebouw uit 1722 (de vroegere hoofdingang), de “*Sail en colour loft*” (in 1723 opgericht voor het vergaren van de onderdelen van zeilen), het woonkwartier “*Officer’s Terrace*” (1722)1733) en de *Royal Dockyard Church* (1806-1810). Bezoek ook de “*Brunel Sawmill*” (1814), de grote stoomzagerij, naar verluidt ontworpen door de legendarische ingenieur Isambard Kingdom Brunel.

Alle praktische informatie op www.thedockyard.co.uk. Adres: The Historic Dockyard, Chatham, Kent ME4 4TZ, UK. Combineer uw bezoek aan Chatham Docks al dan niet met het Medway Festival of STEAM & Transport (elk Paasweekend).

Toemaatje: in Chatham vindt men op wandelafstand ook het “*Royal Engineers Museum*”. Dit museum (met bibliotheek en archiefsectie) handelt over de geschiedenis van het korps van “Koninklijke ingenieurs” en hun

realisaties in alle domeinen: bouwkunde, militaire aangelegenheden, transport, gespecialiseerde fotografie, enz. Zie ook www.re-museum.org.uk .

PORTSMOUTH, HAVENSTAD MET MARITIEM ERFGOED VAN WERELDNIVEAU

Twee à drie dagen volstaan nauwelijks om het maritiem erfgoed van deze stad (met ca. 200.000 inwoners) te bezoeken. Voor algemene informatie, surf naar www.visitportsmouth.co.uk .

“**PORTSMOUTH HISTORIC DOCKYARD**”, die de geschiedenis van de Royal Navy in beeld brengt, vormt het hart van de unieke maritieme scene. Een bezoek vergt minstens een volledige dag. Begin eraan bij het opengaan van de toegangspoort, om 10.00 uur.

De belangrijkste attracties zijn hier:

- de HMS VICTORY, het zeilschip waarmee Nelson en een kleine 1000 bemanningsleden in 1803 koers zetten naar de legendarische Slag om Trafalgar. Napoleon werd daar overwonnen maar Nelson liet het leven tijdens het offensief.
- de HMS WARRIOR, een voor 1860 revolutionair stoom- en zeilschip met “gestroomlijnde” ijzeren bekleding, ook bekend als “The black snake”. Het schip werd in 1987 gerestaureerd..
- de MARY ROSE (en het MARY ROSE MUSEUM): voorbeeldig geconserveerd wrak van een deels behouden oorlogsschip uit 1509-1511. Het werd in 1982 uit de zee gelicht en de restauratie bereikt heden stilaan haar voltooiing.
- de Warenhuizen (Storehouses) nr. 9, 10, 11, daterend uit respectievelijk 1784, 1776 en 1764. Ze zijn voorzien van spectaculaire houten spanten en deels ook ijzeren kolommen en zijn van uitzonderlijke waarde. Ze kunnen allemaal bezocht worden.
- “ACTION STATIONS” is een interactief museum voor jongeren, ondergebracht in het bakstenen “BOATHOUSE nr. 6” (1848), met interne metalen draagstructuur. Voor het gebouw is een slipway aangelegd.

Vlaktbij de Historic Dockyard ligt het ‘**ROYAL MARINES MUSEUM**’. Dit museum is gehuisvest in een gedeelte van de marinegebouwen. Het brengt een goed beeld van de ontwikkeling van de geschiedenis van de marine en de gebruikte technologieën. Zie ook: www.royalmarinesmuseum.co.uk .

Neem de ferry naar Gosport (vertrekt om de 15 minuten, duur overtocht 8 minuten). Wandel (20 minuten) naar het "**ROYAL NAVY SUBMARINE MUSEUM**". Bezoek eerst het uitstekende museum die de geschiedenis en werkingsmechanismen uitlegt van onderzeeërs. Daarna bezoek je onder begeleiding van gemotiveerde en erg deskundige vrijwilligers de HMS ALLIANCE (uit 1945), met intact interieur. De buitenkant van de onderzeeër is echter dringend aan restauratie toe. Zie voor meer info www.submarine-museum.co.uk.

Probeer in Portsmouth ook het **EASTNEY BEAM ENGINE HOUSE** te bezoeken. Op de oostelijke zijde van het schiereiland, waarop Portsmouth is uitgebouwd (Henderson Road, Eastney) staat dit stoomgedreven pompstation, dat vroeger het rioolwater pompte in zee. Helaas slechts sporadische open voor bezoek, zie www.portsmouthmuseums.co.uk.

Ook de moeite is het '**D-DAY MUSEUM**'. Dit museum ligt langs de wandelpromenade langs de zee (Clarence Esplanade) en herdenkt de bevrijding van Europa door de geallieerde strijdkrachten (UK, USA), met de zgn. "Overlord Embroidery" als kernstuk. Zie www.ddaymuseum.co.uk.

38th ICOHTEC TE GLASGOW (ter herhaling)

Van 2 tot 7 augustus 2011 vindt het 38ste ICOHTEC-Symposium plaats, deze keer te Glasgow. Hoofdthema is "Comsumer, Choice & Technology". Informatie: <http://icohtec.org>.

WELLCOME COLLECTION TOONT "DIRT"

Tot 31 augustus toont 'The Wellcome Collection' (een deel van de Wellcome Trust) de expositie 'Dirt'. Henry Solomon Wellcome (1853-1936) was een notoir apotheker, ondernemer, filantroop en verzamelaar.

De expo biedt een overzicht over de vele aspecten van vuil, bestrijding van ziekten (o.a. de bekende cholerakaart), de uitvinding van antiseptica (Lister). Daarnaast werd een boek uitgegeven met talrijke spectaculaire foto's en toepasselijke essays. Zie: <http://www.wellcomecollection.org/> (KH).

INDIA

MUMBAI Allerlaatste fabriek die typemachines maakte dicht

De allerlaatste fabriek in de wereld die nog typemachines maakte, is dicht. Godrej & Boyce sluit zijn fabriek in de Indische stad Mumbai. De fabriek maakte tot voor kort nog enkele duizenden typemachines per jaar. De moderne typemachine werd aan het begin van de achttiende eeuw ontwikkeld. Vele tientallen jaren lang waren de apparaten een vast onderdeel van kantoorwerkplekken. (anp/lpb)

Artikel en foto uit DeMorgen.be van 26.4.2011

NEDERLAND

HET VAN EESTERENMUSEUM TE AMSTERDAM

In het najaar van 2010 ging in de westelijke rand van Amsterdam een museum open, dat bijna volledig handelt over de invloedrijke stedenbouwkundige **Cornelis Van Eesteren** (1897-1988). Hij is de ontwerper van talrijke nieuwe wijken van voor en na de Tweede Wereldoorlog en de auteur van het AUP (Algemeen Uitbreidingsplan) van Amsterdam. Zijn opvattingen volgen grotendeels deze van het functionalisme, dat een strikte scheiding tussen functies en activiteiten in de stad voorstelde. Na het museumbezoek wordt je bezoek verlengd door het afleggen van één of meer wandelroutes door de Westelijke Tuinsteden, ontworpen door dez visionaire urbanist. Een aanrader voor liefhebbers van het onderwerp stadsontwikkeling. Adres: Van Eesterenmuseum, Burgemeester de Vlugtlaan 125, 1063 BJ Amsterdam / Praktische informatie, zie www.vaneesterenmuseum.nl.

ROTTERDAM: NAUTISCHE ERFGOEDBOEKHANDEL

Voor wie op zoek is naar publicaties over nautisch erfgoed is er uiteraard de museumshop in het Maritiem Museum te Rotterdam. We vonden nog een ander interessant adres, een ware schatkamer aan publicaties over maritiem / nautisch erfgoed: Observator, gelegen Noordereiland (schuinover de beroemde hefbrug), Rotterdam. Tel.: 0031/10-214.27.05

DE KONINGSPOORT TE ROTTERDAM: EEN LEVEND HAVENMUSEUM

Iedereen kent in Rotterdam het Maritiem Museum (www.maritiemmuseum.nl) aan de Leuvehaven) en het zeer aantrekkelijke, ernaast gelegen "Buitenumuseum", waarbij kranen, boeien, schepen enz. kunnen bewonderd worden, evenals de nieuwe loodsen, waarin vrijwilligers diverse machines en instrumenten aan het restaureren zijn.

"*De Koningspoort*" is een ander verlengstuk van het museum. Het ligt in de historische haven (Oude Haven, Koningsdam 1), op tien à vijftien minuten lopen van het museum. Bij de scheepshelling aldaar restaureren scheepseigenaren hier zelfstandig (of met assistentie) hun oude schepen tegen niet-commerciële tarieven. De dwarshelling is 38 meter lang en 6,3 meter breed. De werf is gebouwd in 1983 naar vroeg twintigste eeuwse modellen. Op de werf is een ijzer- en houtwerkplaats en smederij aanwezig die vrij gebruik kan worden. Slim gezien, zo kunnen zowel expertise als werktuigen gedeeld worden... De charmante scheepswerkplaats brengt bovendien heel was leven in het centrum van Rotterdam. Meer info: www.havenmuseum.nl. (E-mail: info@havenmuseum.nl), contactpersoon: de heer Sanne Vos (tel. 0031-6-52663289 of tel. 0031-10-433.44.30).

O E K R A Ï N E

Ter herhaling: 4de INTERNATIONALE CONFERENTIE "INDUSTRIAL HERITAGE IN THE CULTURE AND LANDSCAPE"

Het thema van deze conferentie luidt "Park and the Plant: from controversy to symbiosis". Plaats van het gebeuren is *Donetsk Metallurgical Plant* op 10 en 11 mei 2011. Info- en contactpersoon is Viktor Skorohod (skorohod05@mail.ru).

T S J E C H I Ě

6de INTERNATIONALE BIENNALE 'VESTIGES OF INDUSTRY' 2011

Van 14 tot en met 16 oktober 2011 gaat in het Nationaal Technisch Museum te Praag (Kostelni 42, 170-78 Praag) de 6de Internationale Biennale over industrieel erfgoed door.

Initiatiefnemer is het Departement Architectuur (Fac. Civil Engineering) van de CTU Praag, in samenwerking met het 'Research Centre for Industrial Heritage' van dezelfde universiteit.

Discussie en uitwisseling van ervaring staan centraal in de doelstellingen van deze bijeenkomst. Men streeft er naar om een bilan op te maken omtrent de herbestemmingsmogelijkheden van het industrieel erfgoed, de succesrijke strategieën om ertoe te komen en de analyse van voorbeelden van goede realisaties. Men wil in de eerste plaats doctorandi aantrekken op deze manifestatie, die zal fungeren als uitwisselingsplatform.

Inschrijvingsformulieren kunnen gedownload worden vanaf www.industrialnistopy.cz/2011/ en dienen, samen met een samenvatting van voordracht opgestuurd te worden naar Ing. arch. Nina Bartosova (bartonin@fa.cvut.cz). Of contacteer de Tsjechische TICCIH-bestuurder Prof. B. Fragner (benjamin.fragner@vcpd.cvut.cz).

UITVINDERS en UITVINDINGEN

EEN KWARTEEUW GELEDEN UITGEBRACHT: DE PSION ORGANISER II

Medio jaren tachtig van vorige eeuw kende de economie een heropleving. De 'Filofax' groeide toen uit tot een onmisbare accessoires voor trendy zakenlieden. Dr. David Potter zocht toen naar oplossingen om de met papier werkende Filofax te moderniseren. Potter beheerde het bedrijf PSION, een letterwoord voor Potter's Scientific Instruments'. Dit bedrijf maakte spelletjes en software voor de eerste thuiscomputers.

In 1984 betrad PSION de markt van de computerhardware met een nieuw type handcomputer, de PSION Organiser. Het apparaatje bevatte bovenaan een schermje en eronder een toetsenbord, beschermd door een verschuifbare hoes. Het had een klok en een klein geheugen en kon maandenlang werken op een batterij.

Naar huidige normen was de PSION Organiser rudimentair: je kon iets invoeren en opslaan, maar het eenmalig beschrijfbaar geheugen raakte al snel vol. Het kon alleen gewist worden met een ultravioletlamp. In 1986, een kwarteeuw geleden, werd de tweede versie uitgebracht. De PSION Organiser II was voorzien van een groter scherm, agenda- en wekkerfunctie en andere nuttige applicaties. Het toestel verdient als eerste computer de beschrijving 'persoonlijke digitale assistent' (pda), hoewel deze term pas in 1992 bedacht werd door John Sculley om Apple's Newton MessagePad te beschrijven. (Vrij naar een tekst Matt Gibson uit: J. Challoner (red.), 1001 uitvindingen die onze wereld veranderd hebben).

80 JAAR GELEDEN UITGEVONDEN: DE ELEKTRONENMICROSCOOP (1931)

De eerste microscopen werden rond 1590 gemaakt door vader en zoon Hans en Sacharias Jansen. Deze Nederlandse lenzenmakers vervaardigden een microscoop die slechts 20 keer vergrootte. In 1773 ontdekte Antoni van Leeuwenhoek bacteriën, protozoa en zaden met een microscoop die objecten 300 keer vergrootte. In 1886 had Ernst Abbe de techniek sterk verbeterd en zijn microscoop bereikte de resolutielimiet van zichtbaar licht – ongeveer 2000 angström of 0,0002 millimeter !

Voor een hogere resolutie heb je iets nodig met een kleinere golflengte. Ernst Ruska (1906-1988) en zijn hoogleraar Max Knoll (1897-1969) realiseerden zich

dat als elektronen worden versneld in een vacuüm hun golflengte honderd-duizendsten van dat zichtbaar licht kon bedragen. Deze elektronenstralen konden dan worden geconcentreerd met magnetische spoelen om beelden te produceren. Ruska bouwde zijn eerste elektronenmicroscoop in 1931.

De eerste exemplaren hadden slechts een lage resolutie maar in 1933 had Ruska een exemplaar vervaardigd met een resolutie die hoger lag dan bij lichtmicroscopen. In 1939 werden de eerste commercieel beschikbare elektronenmicroscopen gebouwd.

(Vrij naar een tekst uit: J. Challoner (red.), 1001 uitvindingen die onze wereld veranderd hebben).

STRIPVERHALEN VERTELLEN OVER RUIMTEVAART

De fascinatie van auteurs van stripverhalen voor wetenschappelijke uitvindingen is algemeen bekend. Ook de ruimtevaart wordt vaak als onderwerp gekozen. Zo brachten Rob Van Scheers en Gustavo Garcia met hun album "GAGARIN" (1) recentelijk het relaas van de eerste bemande vlucht door de ruimte, die in 1961, een halve eeuw geleden, plaats vond.

Een ander album, dat het hele ruimteavontuur belicht van de eerste ruimtesatelliet tot de eerste maanlanding, is "First Moon" van Joe Wright (2). In de bekende stripverhalenreeks Yoko Tsuno (door Roger Leloup) vinden vaak uitstappen plaats naar het buitenaardse. Zelfs in klassieke reeksen zoals "De Rode Ridder" introduceerde Willy Vandersteen ruimteschepen, onder meer in het album "Vluchtelingen". Hetzelfde geldt voor de populaire stripheld Nero die in "De Ring van de Moefiti" in de ruimte belandt. In "De gezanten van Mars" (1955) gaan Suske en Wiske op onderzoek nadat een UFO wordt waargenomen boven Nice. En reeds in 1950 (dus 19 jaar voor de eerste echte bemande reis naar de maan met maanlanding op 21 juli 1969) startte Hergé in het stripweekblad "Kuifje" een reeks over een reis naar de maan. Dit leidde later tot de albums "Raket naar de maan" en "Mannen op de maan". Hierin sprak Kuifje na zijn landing op de maan de profetische woorden: "Ik ben er! Ik heb een paar stappen gedaan. Ongetwijfeld voor het eerst in de geschiedenis van de mensheid loopt er een mens op de maan!".

Tot 25 september loopt in het Belgisch Centrum voor het Beeldverhaal (Zandstraat 33-35, 1000 Brussel) een boeiende tentoonstelling over dit onderwerp. Toegankelijk van dinsdag tot zondag van 10 tot 17 uur. Warm aanbevelen !

-1. Referentie: Rob Van Scheers en Gustavo Garcia, "GAGARIN, het grootste avontuur van de mensheid". Uitgeverij Lebowski, 122 blz.

-2. Uitgegeven door uitg. Silvester in 2009.

ONDER DE LEESLAMP

Een selectie van bijdragen (boeken en tijdschriftartikels) over industrieel en wetenschappelijk erfgoed in België. Ook een beperkt aantal werken uit het buitenland, die vernieuwend zijn en algemene informatie bevatten die ook voor Vlaanderen – Brussel - België interessant is, worden opgenomen. De meeste bijdragen zijn recent, maar er worden ook een aantal oudere, nog niet eerder vermelde titels opgenomen. De eventuele commentaren bij de referenties staan in cursief. In de boekbesprekingen worden een (beperkt) aantal publicaties gecommuniceerd.

We verwijzen verder naar de afleveringen van de bibliografie "Industrieel en Wetenschappelijk Erfgoed 1991-2006", gepubliceerd in TIC (Tijdschrift Industriële Cultuur), tevens digitaal ontsloten via website www.viat.be.

Suggesties voor verdere aanvullingen op deze rubriek zijn uiteraard steeds welkom. U kan uw suggesties kwijt via E-mail. Stuur uw informatie hieromtrent door via paiviaene@hotmail.com.

BIBLIOGRAFIE INDUSTRIEEL EN WETENSCHAPPELIJK ERFGOED IN BELGIË, EEN SELECTIE

BORSODORF Ulrich, GRÜTTER Heinrich Theodor, Ruhr Museum. Natur. Kultur. Geschichte. Essen, Klartext) 2010 (*zie boekbespreking*).

BURTON Anthony, The Daily Telegraph Guide to Britain's Working Past. Londen, (Aurum Press) 2002. ISBN 1 85410 868 9 (*zie boekbespreking*).

BUTEL Patricia, CREMER Jean-Marie, DELPORTE Virginie, GAIER Claude, GEORGE Philippe, SOUILLARD Eric, e.a., Le savoir-faire wallon au fil des temps. Le bassin mosan, berceau de techniques de pointe. Les dossiers de l'IPW 9. Namur, (IPW) 2011 (*zie boekbespreking*).

CEULENAERE Gerda, De geschiedenis komt tot Le(u)ven: mUZeum HistarUZ. In: Geschiedenis der Geneeskunde, jaargang 14 (2010), nr. 5, p. 260 – 268.

DE CEULAER Roel, HENCKENS Carmen, HERMAN Frank, e.a., Erfgoeddepots. Uit het oog – in het hart. Aanbevelingen bij het bouwen, verbouwen en inrichten. S.l., (Provincie West-Vlaanderen – Dienst Cultuur) 2010.

DECLERCK Hugo, Van Belgica tot Princes Elisabeth station. Belgisch wetenschappelijk onderzoek met betrekking tot Antarctica. In: M&L, jg. 30, nr. 2, maart-april 2011, p. 40-62.

DECLERCK Robert, SARBOGARDI Margit, Tussen wal en schip. Erfgoed op en rond het water in Vlaanderen. Leuven, (Davidsfonds / Erfgoed Vlaanderen) 2011. ISBN 978-90-5826-773-3 (*zie boekbespreking*).

DE GRIJSE victor-hugo. Textiel. 50 jaar ondernemen voor de toekomst. Leuven, (Davidsfonds) 2007.

DE HERDT René (red.), BOSSU Emma, CONSTANDT Marc, DELAEY Isabeau, e.a., Op vakantie ! Gent, (VIAT vzw) 2010. ISBN: 978.90.80885387.

DE JONGE Pit, Oostende voor anker. Het is uw vaarfeest. In: Ruimschoots, jg. 11, nr. 2, p. 10-13.

DE RO Jacques, SURDIACOURT Dirk, Het mooiste spektakel. 100 jaar filmvertoon in Geraardsbergen. Geraardsbergen, (Stadsbestuur) 2006. ISBN: 13.97890-80201897.

De sociaal-economische impact van het onroerend erfgoedbeleid in Vlaanderen. Eindrapport. Brussel, (SumResearch & Centrum voor Economische Studiën i.o.v. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap) 2011.

ENNEKENS Katherine, Verhalen Bazaar. Vakantie herinneringen van 1930 tot 1980. Antwerpen, (Pandora & MAS) 2008. ISBN: 978.90.5325.290.1.

Erfgoedzorg in de Mijnstreek. (voorstellingsbrochure Erfgoedcel Mijn-Erfgoed). Genk, (Erfgoedcel Mijn-Erfgoed) 2011.

GANSER Karl, Industriekultur in Augsburg. Pioniere und Fabrikschlösser. Augsburg, (Context Verlag) 2010. ISBN 978-3939645269.

GEORGES Frédéric, Namur en ligne. S.n., (Rail Mémoires) 2009. ISBN 978-2-95997325-3.

GODDEERIS Idesbald, HERMANS Roeland, FONTEYN Guido, e.a., Vlaamse migranten in Wallonië, 1850-2000. Gent - Tielt, (Provincie Oost-Vlaanderen / Lannoo) 2011 (*zie: www.lannoocampus.com*).

HANSON Marc, De Gentse breigoedfabriek G. Demeester (1873-1963-1986). Van bonnetteriewinkel tot producent van kwaliteitsondergoed. In: TIC, jg. 28, deel 113, 1ste trimester 2011, p. 2-35.

HOLZER Stefan M., The Polonceau Roof and its Analysis. In: International Journal for the History of Engineering & Technology (New Newcomen Society for the Study of the History of Engineering & Technology), Vol. 80, nr. 1, januari 2010, p. 22-54.

JAUQUET Dominique, Mercator wordt ook onder dek vernieuwd. In: Ruimschoots, jg. 11, nr. 2, p. 16-17.

Jemelle 1858-2010, un site ferroviaire se raconte. Jemelle, (Centre du Rail et de la Pierre) 2011 (*zie boekbespreking*).

KALK Eisse (red.), Nieuw leven voor meer gebouwen. Hergebruik kan sneller en beter. Amsterdam, (Stichting Agora Europa) 2010 (*zie boekbespreking*).

KLEIN Marcel, e.a., Le mineur de fer. Rumelange, (MNN) 2011 (*zie boekbespreking*).

KOOPMANS Botine, De verborgen stad. 115 hofjes in Den Haag. Den Haag, (Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling) 2005. ISBN 90-77032-54-1 (*zie boekbespreking*).

LANS Nathalie, Schiedam bouwt op jeneververleden. Een wandeling door de tijd. Schiedam, (TDS Drukkerijen) 2000. ISBN 90-804553-4-2.

« 1976. L'ébauche du RVR de Liège ». Dec. 2010 – Le 1er tram-train de France. Liège, (GTF asbl) 2011. zie www.gtf.be.

Les élites dans la ville. Les Cahiers de La Fonderie nr. 43. Brussel, (La Fonderie) december 2010 (*zie bespreking*).

LINGIER Jef, De kracht van onderuit. De geschiedenis van het buurttopbouwwerk in de mijnstreek. Genk, 2011 (zie: www.krachtvanonderuit.be).

MANTELEERS Willem, Inbeslagname schepen voor vele schippers een ramp. De binnenvaartscheepvaart tijdens WO II. In: Ruimschoots, jg. 11, nr. 2, p. 8-10.

MENGE Sabine, CHALMET Eline, Vakantie verhalen. Interviews. In: TIC, jg. 28, deel 113, 1ste trimester 2011, p. 40-47.

MICHIELS Mark, De tuin van de rector. De K.U.Leuven à la carte. Leuven, (Uitgeverij P) 2011. 168 blz., 20 euro.

MIHAIL Benoît, Het militaire erfgoed. (Brussel, stad van kunst en geschiedenis, deel 50). Brussel, (Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) 2010.

MONTALD André, De didactische verzameling van de Koning Albertschool (te Leuven). In: Salsa!.doc, Nieuwsbrief van de Vrienden van het Leuvense Stadsarchief, jg. 4, nr. 4, december 2008, p. 6-7.

NIETHAMMER Lutz, e.a., Die Menschen machen ihre Geschichte nicht aus freien Stücken, aber sie machen sie selbst. Einladung zu einer Geschichte des Volkes in Nordrhein-Westfalen. Essen, (Klaxtext Verlag) 1984, 2de druk 2006. 256p., gebonden, z/w en kleurenfoto's. ISBN 3-89861-662-2. Zie: www.klartext-verlag.de.

Patronen in beweging. Veranderingen in de Nederlandse textielgeschiedenis 1960-2010. Stichting textielgeschiedenis. S.n., (Uitg. Verloren) 2010. ISBN: 978-90_71715-25-9 (zie: www.verloren.nl).

PLEVOETS Bie, De herbestemming van het voormalig kantoorgebouw en laboratorium van de PRB te Kaulille als Masterproef interieurarchitectuur. In: Erfgoed van Industrie en Techniek, 19de jg., nr. 4, december 2010, p.159-165.

RECCHIA Ludovic e.a., Collection Boch. Le souffle de Prométhée. La Louvière, (Keramis – Centre de la Céramique – Musée Royal de Mariemont) 2010. ISBN 0978-2-930469-35-5.

SCHRAMME Annick, BERNEMAN Corinne, Perspective d'Europe: la valorisation du patrimoine industriel en Flandre. Parijs, (Harmattan) 2011. Zie : <http://www.editions-harmattan.fr/index.esp?navig=catalogue&obj=article&no=19238>. Digitaal bestellen: <http://www.editions-harmattan.fr/index.asp?navig=catalogue&sr=7>.

SPAPENS Paul, Een muis in de melk. De geschiedenis van consumentenbescherming in Brabant. z.d., 104 p., z/w foto's, genaaid / ISBN 90 74271 84 7 – (Kempen Uitgevers, Eindhoven) s.d.

TER BRUGGE Jeroen, MOEYES Gerbrand, SPITS Elisabeth, Scheepsbouw in perspectief. Werven in Nederland circa 1870-2009. Zutphen, (Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Stichting Maritiem Museum Rotterdam, e.a.) 2009. ISBN 978.90.5730.586.3

TERMOTE Tomas, MOUCHART Nicolas, Het wrak van de Belgica. In: M&L, jg. 30, nr. 2, maart-april 2011, p. 25-39.

Tradities. Gent-Leuven, (Volkskunde Vlaanderen / Davidsfonds) 2011. ISBN : 978.90.58267771.

VALROGER Amaury de, TASSEL Chloé, GILLET Sylvie (eds.), Les plus beaux lieux du Patrimoine industriel. (Patrimoine de France). Clermont-Ferrand, (Michelin) 2011. ISBN 978-2-06-715726-2 (*zie boekbespreking*).

VAN DE CASTEELE Jan, Erfgoed leeft 07, Meetjesland werkt. Eeklo, (Comeet –Erfgoedcel Meetjesland) 2009. (*zie boekbespreking*).

VANDERSTRAETEN Frederik, DHANENS Piet, Luchtschip ontploft boven Gent. Gent, (de auteurs), 2011. Contactgegevens auteur Frederik Vanderstraeten: Wolterslaan 93, 9040 Gent, vanderstraeten@telenet.be / tel.: 09/229.39.46.

VAN DE VOORDE C., Roeselare, het Manchester van Vlaanderen. (Brochure bij de tentoonstelling rond de textielgeschiedenis van Roeselare in Museum Blomme, febr. –maart 1997). Roeselare, 1997.

VAN DIJCK Maarten, Nieuw Waterplan voor het Antwerpse Eilandje. Antwerpen (Stad Antwerpen) 2011 (*zie bespreking*).

VAN OTTERDYK, De werf is de hartslag van de gemeente (*over Cockerill Yards*). In: Hoboken 875. Verhalen over verdwenen en bestaand erfgoed. Hoboken, (Heemkundige Kring Hoboecken 1135 vzw) 2010.

VAN TIGGELEN René (red.), De eerste Wereldoorlog in België. Radiologie in Trench Coat. Brussel, (Belgian Museum of Radiology) 2011. ISBN9789080257528 (*zie boekbespreking*).

VERBRUGGEN Verbruggen, CEULENAERE Gerda, Wandeling Gezondheidszorg in het oude Leuven. Leuven, (Dienst communicatie Universitaire Ziekenhuizen Leuven) 2009. 118 p., genaaid, talrijke z/w foto's.

VERHULST Axel, Restauratiepremie toegekend voor varend erfgoed, de Crangon. In: M&L, jg. 30, nr. 1, binnenkrant, p. 14.

VERLINDEN Jozef, Het poolschip Belgica. In: M&L, jg. 30, nr. 2, maart-april 2011, p. 6-24.

VERMIJ Rienk, Kleine geschiedenis van de wetenschap. Amsterdam, (Uitg. Nieuwezijds) 2005. ISBN 978-9057 122248.

VERREYKE Hélène, De vele gezichten van het migratiemuseum. In: FARO – Tijdschrift voor Cultureel Erfgoed, jg. 4 (2011), nr. 1, p. 28-36.

VIAENE Patrick, El Patrimonio minero en Bélgica. (Voordrachttekst, 1ste Internationaal Seminarie omtrent Mijnbouwkundig Erfgoed, Pachuca (Mexico) 15-20 mei 2007). In : Belem OVIEDO GAMEZ (red.), Patrimonio Industrial Minero. Nuevas alternativas para un gran historia. Pachuca, (Archivo Historico y Museo de Minería A.C.) 2010, p. 26-34.

WENDEL C.H., American gasoline engines since 1872. MBI Publishing Company, 1999. 584 p., 1800 z/w foto's, genaaid. Zie www.motorbooks.com.

BESPREKINGEN PUBLICATIES

BORSDORF Ulrich, GRÜTTER Heinrich Theodor, Ruhr Museum. Natur. Kultur. Geschichte. Essen, Klartext) 2010.
ISBN 978-3-8375-0075-2.

Naar aanleiding van de opening van het nieuwe Ruhr Museum in de prachtig gerenoveerde kolenwasserij van de koolmijn Zollverein te Essen verscheen dit omvangrijk handboek (meer dan 400 pagina's, circa 700 illustraties). Het gaat uitvoerig in op het concept van het museum (voorheen gevestigd in het gebouw van het Folkwangmuseum te Essen) en de wijze waarop het is ingepast op de huidige locatie, de ingewikkelde structuur van de kolenwasserij. Het was voor de architecten (OMA / Böll / Krabel) een grote uitdaging om een haalbaar compromis te vinden tussen behoud oorspronkelijke installaties en de inbreng en presentatie van de vele honderden museumobjecten.

Opvallend is dat het bezoek aangevat wordt op de bovenste verdieping, waar men, geleid tussen indrukwekkende koolwasinstallaties de eigenlijke ingang bereikt, een door oranje kleur en licht overgoten trapzaal die leidt naar de ondergelegen verdieping met permanente expo "Het Ruhrgebied vandaag". Het boek blijft trouw aan de structuur van de museale presentatie. Ze handelt over leven, werken, zich verplaatsen, zich ontspannen, religie, bouwkunst, industrieel erfgoed, dialecten, natuurbeleving (enz.) in het Ruhrgebied.

In een volgend hoofdstuk komt de verre geschiedenis van het Ruhrgebied aan bod: oerlandschap en prehistorie, Romeinse bezetting, kerstening en stadsstichtingen, vroege wetenschapsbeoefening. Voorwerpen worden toegelicht uit de archeologische, natuurkundige, etnologische (en andere) deelverzamelingen.

Het volgende hoofdstuk beschrijft, zoals kan beleefd worden op de onderste verdiepingen van de kolenwasserij, de saga van de industrialisering van het Ruhrgebied vanaf omstreeks 1750 tot op heden. Als grote perioden gelden:

1. "de pionierstijd" (tot 1830);
2. "de doorbraak" (1830-1870);
3. "de bloeiperiode" (1870-1914);
4. "vernietiging en wederopbouw" (1914-1957);
5. "reconversie" (1957-2010).

De kwaliteit van het boek is dat het zowel handelt over de uitwerking van het museum als over zijn verbazende collectie, die samen een accuraat beeld ophangen van het Ruhrgebied. De teksten zijn gevat en door de thematische indeling kan het boek als een handig naslagwerk fungeren. De illustraties tonen vaak zowel aparte objecten als hun museale presentatie. Warm aanbevolen, prijs 29,80 € , o.m. verkrijgbaar in de (bijzonder interessante) shop van het Ruhr Museum.

BURTON Anthony, The Daily Telegraph Guide to Britain's Working Past. Londen, (Aurum Press) 2002. ISBN 1 85410 868 9.

Bij ons recent bezoek aan Londen en ons bezoek aan belangrijke boekhandels viel op hoe moeilijk het is een goede gids over industrieel erfgoed in Groot-Brittannië te vinden. Het onderwerp is duidelijk niet zo populair als sommige insiders denken. Vooral rijdend erfgoed, spoorweg- en maritiem erfgoed is goed gedocumenteerd met talloze boeken, maar daar stopt het een beetje... Zelfs in het gerenommeerde "Science Museum" vindt men in de enorme shop geen enkel boek over stoomenergie, laat staan een gids over industrieel erfgoed voor Londen of erbuiten.

De gids van Anthony Burton is degelijk en beschrijft streek per streek tal van highlights op het gebied van het industrieel erfgoed. De gids is echter alles behalve volledig, zeker wat Wales en Schotland betreft. Hij is ook al niet zo actueel meer, want geschreven tien jaar geleden. Het boek eindigt met een "glossary" (begrippenlijst), en handige indexen op plaatsnaam en onderwerp. Adres uitgever: *Aurum Press Ltd*, 25, Bedford Avenue, London WC1B 3AT, U.K.

BUTEL Patricia, CREMER Jean-Marie, DELPORTE Virginie, GAIER Claude, GEORGE Philippe, SOUILLARD Eric, e.a., Le savoir-faire wallon au fil des temps. Le bassin mosan, berceau de techniques de pointe. Les dossiers de l'IPW 9. Namur, (IPW) 2011.

Als negende aflevering in de reeks "de dossiers van het IWP" brengt de uitgever, het Institut du Patrimoine Wallon een publicatie waarin aangetoond wordt dat de Maasvallei sedert eeuwen een vruchtbare voedingsbodem was voor technologische uitvindingen en wetenschapsbeoefening. We noemen hier slechts de bijdragen van Claude Gaier over de wapenijverheid in Luik en omgeving, van Francis Tourneur over de sector steenontginning, van Virginie Delporte over 18de eeuwse ijzergieterijprocédés, die in Zweden geëxporteerd werden, van Jean-Marie Crémer over de recente bruggenbouw in de Maasregio. Het dossier bevat 320 bladzijden, is fraai geïllustreerd en kost 20 €

Zie ook website www.institutdupatrimoine.be .

DECLERCK Robert, SARBOGARDI Margit, Tussen wal en schip. Erfgoed op en rond het water in Vlaanderen. Leuven, (Davidsfonds / Erfgoed Vlaanderen) 2011. ISBN 978-90-5826-773-3.

Water speelde steeds een belangrijke rol in onze geschiedenis. Dorpen en steden, havens en bedrijven werden aangelegd langs waterwegen, die ook steeds onontbeerlijk waren als transportmiddel. Vlaanderen is rijk aan watererfgoedrelicten. In dit boek wordt je door twee begaafde reisjournalisten meegenomen en valt van de ene ontdekking in de andere. Zowel Erfgoed Vlaanderen (www.toekomstvooronsverleden.be) als Watererfgoed Vlaanderen (www.watererfgoed.be) verleenden hun medewerking.

Het boek start met een bondige verkennig van de Antwerpse oude havenkranen, in het bijzonder de stoomvlotkraan nr. 9. Ook de omgeving van de historische kranen, de oudste havendokken, worden verkend. We blijven in Antwerpen, want daarna komt de ontdekking en (moeizame) restauratie van de Doelse koggen aan bod.

In een volgend deel komt de Lieve onder de schijnwerpers. Dit middeleeuws kanaal is tot op vandaag deels behouden en liep tussen Gent en Damme. Ook de heropening van een deel van de Gentse binnenwateren krijgt aandacht.

Terecht wordt verder in het boek het belang onderstreept van relicten als de oude scheepswerf te Baasrode (museaal ontsloten) en het al te onbekend Kempisch kanaal.

In Vlaanderen worden diverse diverse schepen nagebouwd door o.m.de Steenschuit. De New Belgica is hiervoor een mooi voorbeeld. We noemen ook nog het interessant hoofdstuk over de vuurtorens van Heist (Hoog Licht) en Zeebrugge (Laag Licht), een toelichting bij de gerestaureerde 's Hertogenmolens te Aarschot en bij de oudste watertoren van Limburg (1903) in Tongeren. Afsluiter is een beschrijving van het oudst bewaard gebleven overdekt zwembad van België, het "Badhuis Van Eyck" (1886) te Gent.

Deze aantrekkelijke publicatie is zeer vlot geschreven en werd voortreffelijk geïllustreerd. Het boek is ook als een gids bedoeld. Daarom bevat het tal van praktische tips in verband met de beschreven erfgoedelementen. Zeer warm aanbevolen. Prijs: 17 €.

Jemelle 1858-2010, un site ferroviaire se raconte. Jemelle, (Centre du Rail et de la Pierre) 2011.

Jemelle is een belangrijk knooppunt van het spoorvervoer in zuidelijk België. De geschiedenis van deze plek wordt op gedetailleerde wijze beschreven in dit boek, uitgebracht door het plaatselijk spoormuseum. Het boek wordt verdeeld via FEBELRAIL (www.febelrail.be / info@febelrail.be, adres: Holle Eikaard 45, 2550 Kontich, tel.: 03/457.53.71.

Naast het boek is er ook een dvd, getiteld "*Jemelle, fille du rail*". Een fragment daarvan kan bekeken worden op

www.matele.be/content/blogcategory/213/478/.

KALK Eisse (red.), Nieuw leven voor meer gebouwen. Hergebruik kan sneller en beter. Amsterdam, (Stichting Agora Europa) 2010.

Dit uniek boek is het resultaat van een project (Nieuw Leven voor Oude Gebouwen) waaraan meer dan 7500 Amsterdammers deelnamen. Agora Europa organiseerde (met "Atelier van Bouwmeesters") de hele zaak. Uit de bevraging kwam naar voren hoe mensen oude gebouwen en hun hergebruiksmogelijkheden percipiëren.

Het boek situeert het fenomeen leegstand en hergebruik en deelt de gebouwen in volgens 6 sectoren, waarbij "industriële erfgoed" en "pakhuisen & kazernes" onze bijzondere aandacht trokken. Tal van concrete voorbeelden van hergebruik uit alle sectoren worden beschreven en getoond. Voor industrieel erfgoed zijn dat onder meer: de lettergieterij Tettenrode (woonfunctie in eigen beheer), de Westergasfabriek (cultuur en ontspanning), de Oostergasfabriek (deels uitgevoerd, handel, wonen en bedrijven), Werkspoorterrein (tijdelijk hergebruik voor cultuur), Van Gendhallen (Storkterrein Oostenburg, leegstaand), Kauwgomballenfabriek (NDSM-werf, nu handel). Er wordt aangegeven waarom een hergebruikactie lukte of mislukte.

Daarna volgen 7 korte hoofdstukken waarin lessen getrokken worden uit de praktijk: "leegstand aanpakken en voorkomen", "maatschappelijke meerwaarde van hergebruik", "monumentenbeleid en hergebruik", "tijdelijk hergebruik stimuleren", "stimuleren van gebiedsgerichte aanpak van hergebruik", "vitale coalities voor hergebruik". Het helder en profetisch boek wordt afgerond met "conclusies en aanbevelingen" en gaat in op de methodiek van het project "Nieuw Leven voor Oude Gebouwen". Het boek, dat we aantreffen in de Stadswinkel Amsterdam, ondergebracht in het als Gemeentearchief herbestemd bankgebouw van architect De Bazel in de Vijzelstraat is een echte ontdekking! Warm aanbevolen. Prijs: 20 €. Zie ook: www.agora-europa.nl.

KLEIN Marcel, e.a., Le mineur de fer. Rumelange, (MNN) 2011.

Deze publicatie bevat tal van tekeningen van Marcel Klein, die ook al voorkwamen uit het in 1985 uitgegeven boek "Technologie, minière illustrée du Luxembourg". Het nieuwe boek werd uitgegeven door het Musée National des Mines te Rumelange (Groot-Hertogdom Luxemburg). Meer info: telefoon 00352/56.56.88 / E-mail: info@mn.lu.

KOOPMANS Botine, De verborgen stad. 115 hofjes in Den Haag. Den Haag, (Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling) 2005. ISBN 90-77032-54-1.

Voor wie denkt dat beluiken een uitsluitend "Belgisch" fenomeen zijn, wordt hier duidelijk gemaakt dat ook veel steden in Nederland het verschijnsel van stegen met arbeidershuizen (verborgen achter de straatwand) hebben gekend en dat er nog veel hofjes overgebleven zijn. Onder hofjes wordt ongeveer hetzelfde bedoeld als met 'beluiken', maar een hofje kan ook (in tegenstelling tot een 'Belgisch' beluik) gebouwd worden zijn als sociale woningen. Ook pre-industriële caritatieve hofjes of "liefdadigheidshofjes", gebouwd door religieuze en caritatieve instellingen, komen veelvuldig voor.

Een prachtvoorbeeld hiervan in Den Haag is het "Hofje van Nieuwkoop" (Warmoezierstraat 36/102), daterend uit 1660.

Onder "exploitatiehofjes" verstaat men binnenhoven met arbeidershuisjes gebouwd door de privésector. Door de stormachtige stedenbouwkundige ontwikkeling in Nederland is veel daarvan gesloopt. Goed behouden voorbeelden in Den Haag zijn het Alexanders hofje (Bankastraat 7/81, Archipelbuurt) en het "Mallemolenhofje" (Mallemolen 55 / 1 tot 63).

Verder komen de "sociale woningbouwhoven" aan bod. Een uniek en goed behouden voorbeeld hiervan is het complex van 5 evenwijdige straatjes aan "Om en Bij", nr. 3 tot en met 116 (1840!). Even uniek is het complex van paviljoentjes (vierwoningen) in de Van Hogendorpstraat 52 tot 162 (1862-1869).

Het boek brengt al deze hofjes in beeld met overzichtsplannetjes en nauwkeurige beschrijvingen. Al deze kostbare informatie zet de lezer aan tot een verkenning ter plaatse van dit zo goed als onbekend erfgoed van de wooncultuur. Te koop in de Haagse boekhandels, prijs: 22,75 €.

Les élites dans la ville. Leur rôle dans la fabrication de Bruxelles.
Les Cahiers de La Fonderie nr. 43. Brussel, (La Fonderie asbl)
december 2010.

De nieuwste aflevering van "Les Cahiers de La Fonderie" belicht hoe in Brussel verschillende stedelijke elites op diverse momenten van de geschiedenis beslisten over het lot en de ontwikkeling van de stad. Het is geen evident thema maar andermaal heeft deze aflevering van de "Cahiers" een zeer boeiende reeks bijdragen opgeleverd. De grote zorg voor de wetenschappelijke correctheid, de zorgvuldige opgave van de gebruikte bronnen en de hoge kwaliteit van het illustratiemateriaal verheffen "Les Cahiers de La Fonderie" tot een voor België uniek tijdschrift over sociale en industriële geschiedenis.

Chloé Deligne belicht de rol van koning Leopold II en van de Brusselse burgemeesters en ingenieurs bij de uitbouw van de Belgische hoofdstad in de 19de eeuw (p. 10-17). De laatste decennia zijn het vooral actoren uit de immobiëlensector, vooral opererend als projectontwikkelaars van kantoorgebouwen, die ingrijpend het Brusselse stadsbeeld ingrepen, stelt Mathieu Van Criekingen (p. 18-25).

Stedelijke elites kozen in het ancien regime bewust om zich te vestigen nabij de Zavel en Koninklijke wijk, hoog gelegen wijken die uitkeken op de werkzame laagstad. Tatiana Debroux gaat nader in op de plaatsen die kunstenaars in de late 19de eeuw kozen om zich te vestigen (p. 31-37). De oostelijke vijfhoek en oostelijke periferie (in het bijzonder Schaarbeek en Elsene) waren toen geliefd om te werken en te wonen. Julie Cailliez toont aan dat de geschiedenis zich herhaalde met de komst van de Europese ambtenaren (p. 38-47). Ook zij wonen in de oostelijke gemeenten en het oostelijke en zuidelijke hinterland van de hoofdstad. Bijzonder vermeldenswaard zijn de bijdrage van Louise Babar «*La grande propriété foncière autour de Bruxelles au 19e siècle*» (p. 48-54) en van Anne Bauwelinckx «*Les espaces résidentiels du monde de la banque à Bruxelles (1822-1970)*» (p. 55-65).

Het cahier bevat ook case-studies over Brusselse letterkundige salons in de 19de eeuw, over de burgerlijke levenswandel van de poëet Iwan Gilkin (p. 71-80) en over de (moeilijk realiseerbare) wens om te komen tot meer "gemengde" wijken (met vermenging van sociale niveaus). Geoffrey Grubois belicht vervolgens de rol van de stedenbouwkundige die in Brussel vaak tussen twee vuren stond: het algemeen belang dienen en de handelen in opdracht van projectontwikkelaars en financiële elites (p. 90-97). Het Cahier sluit af met een bijdrage van Pierre Lannoy en Céline Tellier over "ondergrondse elites en de mobiliteit te Brussel" (p. 98-105), waarin het resultaat van ondergrondse

projecten (Noord-Zuid spoorwegverbinding, de "ondertunneling van Brussel", het effect van Brusselse metronet op de sociale geografie) worden belicht.

Dit cahier en alle andere afleveringen zijn verkrijgbaar (12 € per stuk) in La Fonderie (Ransfortstraat 27, 1080 Brussel – www.lafonderie.be) en in de betere Brusselse boekhandels.

VALROGER Amaury de, TASSEL Chloé, GILLET Sylvie (eds.), *Les plus beaux lieux du Patrimoine industriel. (Patrimoine de France). Clermont-Ferrand, (Michelin) 2011. ISBN 978-2-06-715726-2.*

Na gidsen over kastelen, kerken en abdijen publiceerde Michelin, de bekende autobandenproducent en uitgever van reisgidsen en wegenkaarten deze omvangrijke (335 pagina's) en merkwaardige gids omtrent het industrieel erfgoed in Frankrijk. De gids richt zich tot het groot publiek en is opgevat per regio. De bezienswaardigheden krijgen bij hun beschrijving, zoals bij alle Michelin gidsen een gewone vermelding, één ster of twee sterren. Geen enkele site kreeg drie sterren (voorbehouden tot het werelderfgoed van kathedralen en bekendste abdijen). Volgende sites kregen twee sterren (maar de toewijzing ervan lijkt ons zeer discutabel) :

Het « Musée départemental de la Céramique » te Lezoux (Puy-de-Dôme), de « Corderie Royale » te Rochefort (www.corderie-royale.com), de « Cité de la Céramique » te Sèvres, de « Cité Internationale de la Dentelle et de la Mode » te Calais (www.citedentelle.calais.fr), het « Musée du Textile et de la Vie sociale » te Fourmies (www.ecomusee-avesnois.fr), het Centre Historique Minier te Lewarde (www.chm-lewarde.com), de « Cité de l'Automobile » te Mulhouse (www.collection-schlumpf.com), de zoutfabriek « Saline Royale » te Arc-et-Senans (www.salineroyale.com) en de « Salines » te Salins-les-Bains (www.salinedesalins.com), het « Musée de l'Aventure Peugeot » te Sochaux (www.musee-peugeot.com), het « Musée international de la Parfumerie » te Grasse, het « Musée d'Art et d'Industrie » te Saint-Etienne (www.musee-art-industrie.saint-etienne.fr), de stuwdam « Barrage de Serre-Ponçon », het « Ancien Entrepôt Lainé » te Bordeaux (heden kunstencentrum), het « Cité Internationale de la Bande Dessinée » in herbestede wijnmagazijnen te Angoulême (www.citebd.org), « l'Aventure Michelin » te Clermont-Ferrand, de likeurfabriek « Palais Bénédictine » te Fécamp en tenslotte de zuivelsite « Lactopôle André-Besnier » te Laval (www.lactopole.com).

De gids verhaalt over nog veel meer verrassende sites en industriële collecties. Een aanrader voor al wie in Frankrijk rondtoert en "hongert" naar industrieel erfgoed ! Uitstekend geïllustreerd. Prijs: 17,00 euro. Enkel in het Frans uitgegeven.

VAN DE CASTEELE Jan, Erfgoed leeft 07, Meetjesland werkt. Eeklo, (Comeet –Erfgoedcel Meetjesland) 2009.

Tot begin jaren 1980 was de landelijke gemeente Knesselare een centrum van bedrijvigheid voor de sigarenproductie op industriële schaal. Het sigarenmerk Cogétama zit bij velen nog in het geheugen, niet in het minst door de typische indiaan op affiches en sigarendoosjes. De voorliggende publicatie bundelt herinneringen aan Cogétama via getuigenissen van ex-werknemers en archiefmateriaal. De werknemers werden op 25 april 2009 verzameld en geïnterviewd door Jan Van de Castele, Paul Verhoestraete en andere, in het kader van een speciaal erfgoedproject van de Erfgoedcel Meetjesland.

De publicatie bestaat uit zes hoofdstukken. In de inleiding “van plant tot rook” wordt ingegaan op de verspreiding van de tabakteelt en consumptie. “Toen tabak nog nieuw leven was” belicht de vroege industriële geschiedenis van de tabaksector in Gent en Knesselare, gevolgd door getuigenissen over tabak in de jaren 1920 (“Gedaan met bieten eten”). In “Het kapitaal verenigd” volgt de bloeiperiode van de sigarennijverheid (periode 1920-1960). In 1928 wordt Cogétama opgericht, voluit “Compagnie Générale de Tabacs Manufacturés”, maar het kort haast meteen opgeslorpt door de nieuwe holding ‘Tabacofina’, waarna het aandeel van de “Vande Walle frères” geleidelijk verdwijnt. Ook dat hoofdstuk wordt geïllustreerd met tal van herinneringen van werknemers en werkneemsters.

In “Knesselare is de sigaar” verneemt men hoed de sigarennijverheid na 1960 (en vooral na 1970) achteruit boerde door dalende verkoop, concurrentie van lage loonlanden, verhoogde consumptie van sigaretten. Dit leidde tenslotte tot de sluiting van de sigarenfabriek in 1983.

Tenslotte wordt het project toegelicht en de positieve gevolgen ervan: sociale cohesie, fierheid over eigen industrieel verleden... Erfgoed leeft 07 is (zoals steeds in deze reeks uitgaven) prachtig gelayout en geïllustreerd. Warm aanbevolen. *Kostprijs 5 € + portkosten; voor bestellingen, zie www.erfgoedcelmeetjesland.be*.

VAN DIJCK Maarten, Nieuw Waterplan voor het Antwerpse Eilandje. Antwerpen (Stad Antwerpen) 2011.

Dit nieuwe “Waterplan” voor de wijk Eilandje werd onlangs voorgesteld door Antwerps Schepen van Stadsontwikkeling Ludo Van Campenhout. Het bevat een optimale zonering in functie van het hier alomtegenwoordig water- en havenerfgoed. Doel is het erfgoed te versterken, o.m. door het aanleggen van extra steigers en een publiek ponton, het restaureren van o.m. de dokranden, droogdokken en bruggen en het regelmatig houden van erfgoedevenementen.

Intussen wordt flink doorgewerkt aan de opbouw van het Red Star Line museum (Rijnkaai). Ook goed nieuw is dat de restauratie van de Antwerpse “Shop” (ook aan de Rijnkaai, tegenover het gerestaureerde Kattendijksluis) in het vooruitzicht wordt gesteld. Het volledig beglaasd gebouw uit de late jaren 1950 diende als aanwervinglokaal voor scheepsherstellers en dokwerkers. Het gebouw krijgt binnenkort een nieuwe functie, vermoedelijk een combinatie van kantoren, horeca en een evenementenruimte.

Het “Waterplan” staat bij de achtergronddocumenten van de WEV-website, zie: www.watererfgoed.be.

VAN TIGGELEN René (red.), De eerste Wereldoorlog in België. Radiologie in Trench Coat. Brussel, (Belgian Museum of Radiology) 2011. ISBN 978-9080257528.

Met medewerking van een tiental vrijwilligers heeft kolonel o.r. dr René Van Tiggelen het ontstaan en de ontwikkeling van de radiologie aan het front tijdens de Eerste Wereldoorlog beschreven.

De “Grote Oorlog” is de eerste industriële oorlog door het inzetten van industriële middelen op gebied van de chemie (synthese van ammoniak), van de wapenproductie (mitrailleurs, tanks, spoorwegen,...) en van de gezondheidszorg (radiografie, elektrotherapie,...). Gezien het zeer groot aantal slachtoffers en de beperkte geneesmiddelen verandert de militaire geneeskunst haar tactiek: in het begin werden de gewonden zover mogelijk naar de achterhoede gebracht. Door het grote bloedverlies en de ontstoken wonden werd de levensduur sterk beperkt. Daarom werden veldhospitelen zo dicht mogelijk bij het front geplaatst en worden vooruitgeschoven heekundeposten opgericht. Een “automobiel” detachement met een radiologievoertuig laat snelle ingrepen toe. Al deze middelen werden ingezet om de patiënten zo goed mogelijk te verzorgen om hem zo snel mogelijk terug te sturen naar het front: een absurde situatie !

De eerste toepassingen in de oorlogen van India (1897-1898) en Soedan (1898) waren eerder primitief wegens het ontbreken van elke bescherming tegen de stralen en het produceren van elektriciteit voor het ontwikkelen van fotografische documenten door een fiets. Dank zij een voordracht van Henri Van Heurck werd het eerste radiografisch onderzoek in het Belgisch leger uitgevoerd in het Antwerps Militair Hospitaal in 1896, één jaar na de ontdekking van Röntgen. Tijdens de oorlog helpen Marie Curie (Nobelprijs Fysica en Scheikunde) en haar dochter Irène (Nobelprijs Scheikunde) bij het plaatsen van radiologiemateriaal op het front. Er wordt een uitvoerige beschrijving gegeven van de toegepaste technieken, de resultaten, de toestellen en speciaal ingerichte voertuigen. Ook de gevaren worden besproken zoals radiodermatitis (“huidkanker”) en leukemie (doodsoorzaak van Marie Curie).

Door de aanwezigheid van zeer talrijke – dikwijls paginagrote- foto's begrijpt men beter de werking van de toestellen en maakt men kennis met de actoren. Een lexicon en een uitgebreide bibliografie (131 referenties) vervolledigen dit standaard werk over de radiologie tijdens de Eerste Wereldoorlog. 143 pagina's, genaaid, zeer talrijke z/w. foto's // D/2011/12.470/2. Website Belgian Museum of Radiology: www.radiology-museum.be / E-mail: info@radiology-museum.be .
(Karel Haustraete)

HOE LID WORDEN VAN SIWE VZW ?

Door uw bijdrage (bedragen : zie onder) te storten op rekening 001-3088106-90 van SIWE vzw, Stapelhuisstraat 15, 3000 Leuven (IBAN : BE 34 00 13 0881 0690 – BIC : GEBABEBB)

Jaarlijkse lidmaatschapbijdrage vanaf heden:

BELGIË

Sympathiserend lid : 20 €
Vereniging : 30 €
Steunend lid, bedrijf : 50 €

BUITENLAND

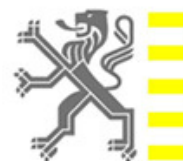
Sympathiserend lid : 30 €
Vereniging : 40 €
Steunend lid, bedrijf : 50 €

SIWE vzw is aangesloten bij

vzw Forum voor
ERFGOEDVERENIGINGEN

Met de steun van de Vlaamse Gemeenschap en

N.V. Domein Ternesse S.A.

België-Belgique
P.B. - P.P.
BC 1680

Affiliëkantoor: BIERBEEK
Erkenningsnr.: P209288

Afzender: SIWE v.z.w.
Stapelhuisstraat 15
3000 LEUVEN